

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	міжнародних відносин і права
Кафедра	германської філології та перекладознавства
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський)
Галузь знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	035 Філологія
Спеціалізація	035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – англійська
Освітня програма	Германська філологія та перекладознавство: англійська мова та друга іноземна мова

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
Юлія БОЙКО
 « 7 » березня 2023 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Черноусова Дмитра Олександровича

1. Тема роботи Дискурс сучасного військового конфлікту: функціонування, семантика та переклад

2. Керівник роботи Бойко Юлія Петрівна, д. філол. н., професор

Дата видачі завдання 06 березня 2023 р.

Затверджено наказом ректора університету від « 15 » серпня 2023 р. № 30

3. Вихідні дані до роботи:

Об'єктом дослідження є англомовні номінативні одиниці (терміни) зі значенням конфлікту, які функціонують у військовому дискурсі.

Предмет дослідження становлять семантичні, функційні та перекладацькі особливості номінацій конфлікту в сучасній англійській мові, розглянуті у взаємозв'язку з варіативністю смислів, що формуються в процесі функціонування цих номінацій у військовому англомовному дискурсі та їх перекладі на українську мову.

Матеріалом дослідження послужили англомовні тексти сучасних медіа Washington Post, Newsweek, The Wall Street Journal з яких за допомогою методу механічної вибірки було дібрано 95 термінологічних номінацій

4. Перелік завдань, які потрібно розробити:

- 1) установити лінгвокультурну специфіку номінації *conflict*;
- 2) установити на основі семасіологічного аналізу особливостей семантичної структури іменника *conflict*;
- 3) схарактеризувати домен *conflict* як семантичний фон для профілювання лексико-семантичних полів;
- 4) виявити особливості функцій-реалізацій номінацій конфлікту у військовому англомовному дискурсі;
- 5) схарактеризувати військовий дискурс як особливий тип дискурсу;
- 6) визначити ключові стратегії військового дискурсу із проекцією у площину перекладу;
- 7) встановити типи лексико-семантичних мікрополів військового дискурсу, наповнених смислами номінацій конфлікту;
- 8) виокремити шляхів еквівалентної передачі номінацій семного наповнення лексико-семантичних полів військового дискурсу та їх гіпонімів українською мовою.

**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН І ГРАФІК ВИКОНАННЯ
КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА**

Назва етапів написання дипломної роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
Аналіз наукових першоджерел за темою і складання бібліографії	Березень 2023 р.	<i>виконано</i>
Написання теоретичного розділу роботи (розділ 1)	Квітень – травень 2023 р.	<i>виконано</i>
Добір фактичного матеріалу за темою дослідження	Червень – липень 2023 р.	<i>виконано</i>
Аналіз дібраного мовного матеріалу	Вересень 2023 р.	<i>виконано</i>
Апробація дослідження шляхом участі у конференціях та проведення наукових семінарів	Жовтень – листопад 2023 р.	<i>виконано</i>
Проведення перекладацького аналізу об'єкта дослідження.	Листопад 2023 р.	<i>виконано</i>
Написання практичного розділу роботи	11 – 30 листопада 2023 р.	<i>виконано</i>
Захист переддипломної практики (укладання глосарію термінів)	17 листопада 2023 р.	<i>виконано</i>
Написання Вступу і Висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього читання.	1 грудня 2023 р.	<i>виконано</i>
Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання чорнового варіанту кваліфікаційної роботи магістра на кафедрі	7 грудня 2023 р.	<i>виконано</i>
Подання кінцевого варіанту кваліфікаційної дипломної роботи на кафедрі	15 грудня 2023 р.	<i>виконано</i>
Оформлення документації (відгуки, рецензії, висновки керівника, результати перевірки на антиплагіат)	15 грудня – 22 грудня 2023 р.	<i>виконано</i>
Підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи, допуск завідувачем кафедри до захисту	18 – 22 грудня 2023 року	<i>виконано</i>
Захист кваліфікаційної роботи магістра	26 – 30 грудня 2023 р.	<i>виконано</i>

Студент

(підпис)

Дмитро ЧЕРНОУСОВ

Керівник роботи

(підпис)

Юлія БОЙКО

Погоджено зав. кафедри

(підпис)

Юлія БОЙКО

Анотація

Черноусов Д.О. Дискурс сучасного військового конфлікту: функціонування, семантика та переклад.

У роботі розглядається *conflict* як домен для сучасного військового дискурсу – складного та багатогранного явища. Визначено поняття «дискурсу» з погляду його критеріїв та аспектів. Під дискурсом розуміємо тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву, відбувається в межах конкретного каналу спілкування, в результаті якого формуються різноманітні мовленнєві жанри. До компонентів військового дискурсу відносимо дискурс журналістів, які висвітлюють військові події за допомогою засобів масової інформації. Термін є ключом маркером такого типу дискурсу. У роботі виокремлено лексико-семантичні поля функціонування номінацій-термінів військової тематики. У межах цих полів здійснено функційно-семантичний та перекладацький аналіз дібраних лексем.

Ключові слова: конфлікт, військовий дискурс, поняття, термін, військовий термін, лексико-семантичне поле, мікрополе.

Конфлікт – це людська взаємодія, спрямована на вирішення наявних або уявних протиріч. Лінгвокультурною специфікою його є те, що жодне з сумісних понять, таких як суперечка, боротьба, конфронтація, протиріччя не може репрезентувати сутність єдиного глобального концепту КОНФЛІКТ. З'ясування суті вербалізованого конфлікту може бути продуктивним лише за умов залучення пояснювального потенціалу лексем, які пропонують розуміння феномена конфлікту.

Об'єктом дослідження є англomовні номінативні одиниці (терміни) зі значенням конфлікту, які функціонують у військовому дискурсі.

Предмет дослідження становлять семантичні, функційні та перекладацькі особливості номінацій конфлікту в сучасній англійській мові, розглянуті у взаємозв'язку з варіативністю смислів, що формуються в процесі функціонування цих номінацій у військовому англomовному дискурсі та їх перекладі на українську мову.

Матеріалом дослідження послужили англомовні тексти сучасних медіа Washington Post, Newsweek, The Wall Street Journal з яких за допомогою методу механічної вибірки було дібрано 95 термінологічних номінацій.

Методологічною базою для проведення дослідження послужили праці таких вчених: І. Фролової у галузі конфліктології – розробка концепції конфлікту як людської комунікативної взаємодії, основи аналізу структурного та семного компонентів номінації conflict; І.Жарковської – подальший розподіл семантики лексичної одиниці conflict на складові та побудова на базі цього моделі вербалізованого конфлікту, що дало змогу запропонувати будову лексико-семантичного поля військового дискурсу із доменом conflict; трансформаційна модель перекладацького процесу військової термінології базується на способах перекладу. класичну номенклатуру яких запропонували В.Карабан та А.Гудманян; класифікацій модель термінів, дібраних із військового дискурсу базується на класифікації С.Павел.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що ній уперше проведено дослідження англомовних номінацій конфлікту, яке поєднує аналіз семного і дискурсивного просторів; запропоновано модель лексико-семантичного поля CONFLICT, де доменом є саме поняття конфлікт, яке має складну різнорівневу структуру; виявлено типи взаємодії між смислами номінацій конфлікту в різних типах англомовного військового дискурсу й запропоновано способи перекладу цих номінацій українською мовою.

Теоретичне значення роботи визначається трактуванням і описом номінацій конфлікту в англомовному військовому дискурсі. Отримані результати є внеском в теорію значення, розробку принципів моделювання з урахуванням сучасних уявлень про структуру та системність. Проведене дослідження робить внесок у розвиток дискурсології та перекладознавства, демонструючи залежність специфіки дискурсивних смислів номінацій конфлікту від сфери комунікації.

Практична цінність отриманих результатів і висновків полягає в тому, що вони можуть бути використані в курсах лексикології англійської мови (розділ

"Семантика"), порівняльного мовознавства (розділ "Семантика"), у спецкурсах з основ теорії номінації, міжкультурної комунікації. Результати роботи можуть також знайти прикладне застосування в лексикографічній та перекладацькій практиках.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі Вступу, двох Розділів, з висновками до кожного з них, Загальних висновків та Списку використаної літератури.

У **першому розділі** розглядається поняття конфлікту як об'єкту наукового аналізу, описуються дискурсивні характеристики сучасного англomовного конфлікту, здійснюється семантико-структурний аналіз військових термінів як маркерів військового дискурсу, обґрунтовується можливість виокремлення семантичного поля у військовій термінології.

У **другому розділі** розглядається та аналізується спосіб профілювання термінів військового дискурсу, що номінують семантику конфлікту. Функційні характеристики термінів подаються в межах семантичних мікрополів на тлі домену CONFLICT.

Військовий дискурс – це соціально-професійний дискурс, він є не просто описом військової діяльності, а складною соціально-професійною областю, яка охоплює велику кількість аспектів та понять, пов'язаних із війною, в основі якого лежить так звана «тріада ворожості» або конфліктність. В конфліктах дискурс відіграє провідну роль, а принципи ведення війни невід'ємні від мови війни. До компонентів військового дискурсу відноситься дискурс військових про війну та їхню діяльність, політиків про війну, дискурс засобів масової інформації, які висвітлюють військові події. До власне військових матеріалів формального військового дискурсу прийнято відносити військові документи, пов'язані з життям і діяльністю військ і військових установ збройних сил.

Вербалізований військовий конфлікт є одним із специфічних видів конфліктів, де протиріччя та суперечності виражаються через вербальні засоби комунікації. Вербалізований військовий конфлікт може бути означений як частина більш широкого семантичного поля конфліктів, що включає

гіперонімічне поняття [HUMAN ACTIVITY EVENT]. Такий підхід розглядає вербалізований конфлікт як прояв протиріччя в площині мовлення та комунікації, що може охоплювати різні аспекти. Важливою частиною цього підходу є визнання того, що конфлікт може виявлятися не лише у фізичних діях чи військових діях, але й у висловлюваннях, дискусіях, аргументації та інших формах вербальної комунікації. Це може охоплювати не тільки військові конфлікти, але й інші види протиріччя, такі як політичні, соціальні, культурні тощо.

Військовий дискурс, як специфічна форма комунікації в армійському середовищі, має низку лексичних особливостей, які відображають його специфіку та контекст. Використання спеціалізованої термінології, яка є стандартизованою та зрозумілою в межах військового співтовариства є необхідною умовою функціонування військового дискурсу. Особливої ваги набуває вживання термінів, що позначають різні назви техніки та зброї: вживання слів, що стосуються аспектів безпеки та використання військової техніки. Оскільки багато військових термінів використовуються лише у арміях відповідних країн, то їх переклад потребує особливої уваги та підбору найточнішого наявного відповідника або створення нової одиниці, яка б могла передати суть оригінального терміну. Саме з цією метою використовуються перекладацькі трансформації як інструмент для перетворення компонентів одиниць вихідного тексту при збереженні інформації, закладеної у вихідне повідомлення.

За **результатами** нашого дослідження номенклатуру трансформацій для перекладу термінів військового дискурсу можна представити у такий спосіб: еквівалент або прямий відповідник (здебільшого при перекладі інструментів битви) – 26%; експлікація через додавання елементів з поясненням – 13%; транскрибування (назви зброї) – 20%; варіантний відповідник – 7% (переважно у мікрополях 4 та 5); калькування – 9% (переважно мікрополе 1); транскрипція +експлікація = гібридний переклад – 9% (мікрополе 3; назви військових

інструментів) та пряме включення – 3% (мікрополе 3; назви військових інструментів).

Summary

Chernousov D.O. Discourse of modern military conflict: functioning, semantics and translation.

Conflict as a domain for modern military discourse - a complex and multifaceted phenomenon - has been investigated in the research. The concept of "discourse" is defined in terms of its criteria and aspects. Under the discourse, we understand the type of communicative activity, an interactive phenomenon, a speech stream that has different forms of manifestation, occurs within a specific communication channel, as a result of which various language genres are formed. The components of military discourse include the discourse of journalists who cover military events through the media. The term is a key marker of this type of discourse. In the work the lexical-semantic fields of functioning of nominations-terms of military subjects have been analysed. Within these fields, functional-semantic and translation analysis of selected terms has been carried out.

Key words: conflict, military discourse, concept, term, military term, lexical-semantic field, microfield.

Conflict is human interaction aimed at resolving existing or imagined contradictions. Its linguistic and cultural specificity is that none of the compatible concepts, such as dispute, struggle, confrontation, contradiction, can represent the essence of a single global concept of CONFLICT. Elucidation of the essence of verbalized conflict can be productive only if the explanatory potential of tokens that offer an understanding of the phenomenon of conflict is involved.

The object of research are English nominative units (terms) with the meaning of conflict functioning in military discourse.

The subject of research is semantic, functional and translation features of conflict nominations in modern English, considered in relation to the variability of

meanings formed in the process of functioning of these nominations in military English discourse and their translation into Ukrainian.

The material of the study was English texts of modern media: **The Washington Post, Newsweek, The Wall Street Journal**, from which 95 terminological nominations were selected using the mechanical sampling method.

The methodological basis for the study was the work of such scientists: I. Frolova in the field of conflictology - development of the concept of conflict as a human communicative interaction, the basis for analyzing the structural and seminal components of the conflict nomination; I. Zharkovska - further division of the semantics of the conflict lexical unit into components and construction of a verbalized conflict on the basis of this model, which made it possible to propose the structure of the lexical-semantic field of military discourse with the conflict domain; the transformational model of the translation process of military terminology is based on translation methods. the classical nomenclature of which was proposed by V. Karaban and A. Gudmanyanyan; classifications the model of terms selected from military discourse is based on the classification of S. Pavel.

The scientific novelty of the work is that for the first time it conducted a study of the English-language nominations of the conflict, which combines the analysis of the seminal and discursive spaces; a model of the lexical-semantic field CONFLICT is proposed, where the domain is the very concept of conflict, which has a complex multi-level structure; types of interaction between the meanings of the conflict nominations in different types of English-language military discourse have been identified and a way of translating these nominations into Ukrainian has been proposed.

The theoretical significance of the work is determined by the interpretation and description of the nominations of the conflict in the English-speaking military discourse. The results obtained are a contribution to the theory of meaning, the development of modeling principles, taking into account modern ideas about structure and systematizing. The conducted research contributes to the development of discoursology and translation studies, demonstrating the dependence of the specifics of the discursive meanings of conflict nominations on the sphere of communication.

The practical value of the results and conclusions is that they can be used in the lexicology courses of the English language (section "Semantics"), comparative linguistics (section "Semantics"), in special courses on the basics of nomination theory, intercultural communication. The results of the work can also find application in lexicographic and translation practices.

Structure of work. The qualification work consists of an Introduction, two Sections, with conclusions to each of them, General conclusions and a List of used literature.

In the first section, the concept of conflict as an object of scientific analysis is considered, the discursive characteristics of the modern English-language conflict are described, a semantic-structural analysis of military terms as markers of military discourse is carried out, the possibility of distinguishing the semantic field in military terminology is substantiated.

In the second section, the method of profiling the terms of the Wifey discourse that nominate the semantics of the conflict is considered and analyzed. The functional characteristics of the terms are represented within the semantic micropoles against the background of the CONFLICT domain.

Military discourse is a socio-professional discourse, it is not just a description of military activity, but a complex socio-professional field that covers a large number of aspects and concepts related to war, which is based on the so-called "triad of hostility" or conflict. In conflicts, discourse plays a leading role, and the principles of warfare are inseparable from the language of war. Components of military discourse include military discourse about war and their activities, politicians about war, media discourse covering military events. Military documents related to the life and activities of troops and military institutions of the armed forces are usually attributed to military materials of formal military discourse.

Verbalized military conflict is one of the specific types of conflict where contradictions and contradictions are expressed through verbal means of communication. Verbalized military conflict can be defined as part of a broader semantic field of conflict that includes the hyperonymic concept [HUMAN

ACTIVITY EVENT]. This approach considers verbalized conflict as a manifestation of a contradiction in the plane of speech and communication, which can cover various aspects. An important part of this approach is the recognition that conflict can manifest itself not only in physical actions or military actions, but also in statements, discussions, arguments and other forms of verbal communication. This can cover not only military conflicts, but also other types of contradictions, such as political, social, cultural, etc.

Military discourse, as a specific form of communication in the army environment, has a number of lexical features that reflect its specifics and context. The use of specialized terminology that is standardized and understandable within the military community is a prerequisite for the functioning of military discourse. Of particular importance is the use of terms denoting various names of equipment and weapons: the use of words relating to aspects of security and the use of military equipment. Since many military terms are used only in the armies of the respective countries, their translation requires special attention and selection of the most accurate available one or creation of a new unit that could convey the essence of the original term. It is for this purpose that translation transformations are used as a tool for converting the components of the units of the source text while preserving the information embedded in the original message.

According to **the results** of our research, the nomenclature of transformations for the translation of terms of military discourse can be represented as follows: equivalent or direct equivalent (mostly when translating battle instruments) - 26%; Explication by adding elements with explanation - 13%; transcription (names of weapons) - 20%; variant equivalent - 7% (mainly in microfields 4 and 5); tracing - 9% (preferably microfield 1); transcription + explication = hybrid translation - 9% (microfield 3; names of military instruments) and direct inclusion - 3% (microfield 3; names of military instruments).

ЗМІСТ

ВСТУП	13
РОЗДІЛ 1. ДИСКУРСИВНА СТРАТЕГІЯ ЯК СИСТЕМОТВОРЧИЙ КОНСТИТУЕНТ ВЕРБАЛІЗОВАНОГО КОНФЛІКТУ	19
1.1. Вербалізований конфлікт як об'єкт наукового аналізу	19
1.1.1. Історичний аспект розвитку поняття "конфлікт"	20
1.2. Дискурсивні характеристики сучасного англомовного конфлікту	35
1.3. Вербалізація поняття «військовий конфлікт»	42
1.4. Військова термінологія як один із маркерів військового дискурсу	45
1.5. Види військових термінів за структурою	48
1.5.1. Термінотвірна функція іменника.	48
1.5.2. Структурно-семантичні зміни іменника як концепту.	54
1.5.3. Принцип виокремлення семантичного поля у військовій термінології.	57
1.6. Способи перекладу військової термінології	58
Висновки до Розділу 1	61
РОЗДІЛ 2. ДОМЕН CONFLICT ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА СТРУКТУРА ПРОФІЛЮВАННЯ СЕМАНТИЧНОГО ФОНУ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ 64	64
2.1. Профілювання термінів, що номінують семантику конфлікту у військовому дискурсі	64
2.2. Функціонування та переклад номінацій конфлікту в дискурсивному просторі мікрополя WAR/ВІЙНА	70
2.3. Функціонування та перекладу лексем семантичного мікрополя BATTLE/БИТВА	72
2.4. Функціонування та перекладу лексем семантичного мікрополя ІНСТРУМЕНТИ ВЕДЕННЯ БОЮ	73
2.4.1. Переклад гіпонімів «інструмент ведення бою із застосуванням ЛІТАКІВ ТА ГЕЛІКОПТЕРІВ».	74
2.4.2. Переклад гіпонімів "інструмент ведення бою із застосуванням ТАНКІВ ТА ВІЙСЬКОВОЇ БРОНЕТЕХНІКИ" на українську мову	75
2.4.3. Переклад гіпонімів "інструмент ведення бою із застосуванням АРТИЛЕРІЇ ТА РАКЕТНОГО ОЗБРОЄННЯ " на українську мову	78
2.4.4. Переклад гіпонімів "інструмент ведення бою із застосуванням ДРОНІВ"	86
2.5. Функціонування та перекладу лексем семантичного мікрополя <i>DISAGREEMENT/НЕЗГОДА</i>	89
2.6. Функціонування та перекладу лексем семантичного мікрополя <i>DISPARITY/РОЗБІЖНІСТЬ</i>	90
Висновки до Розділу 2	91
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	93
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	97

ВСТУП

На початку 3-го тисячоліття інтерес науковців зосереджено на вивченні мови як засобу спілкування й пізнання людиною дійсності; сучасна лінгвістика досліджує мову в діяльнісному, динамічному аспекті, в її зв'язку з людиною, без якої саме існування мови не вважається можливим (Ф.С. Бацевич, Л.М. Дяченко-Лисенко, І.С. Шевченко, V. Evans, M. Tomasello та інші). "Принцип системності визнається основоположним, тому висвітлення актуальних для сучасного мовознавства проблем потребує від дослідника спроможності бачити мову об'ємно, в нерозривній єдності її різноманітних сторін" [27, с. 3].

Розробка принципово нових трактувань основних положень лінгвістичної семантики і теорії номінації (І.М. Кобозєва, О.О. Селіванова, А. Cruse та інші) забезпечила потужний поштовх до практичного вивчення номінативних засобів мови у вітчизняній лінгвістиці (Л.А. Антипенко, В.В. Ганєчко, Ю.А. Зацний, О.І. Морозова, А.П. Мартинюк, І.В. Недайнова, О.І. Потапова, Т.В. Слива, Г.В. Хмара, С.В. Шепітько). При цьому найбільший інтерес викликають номінативні засоби, пов'язані з глобальними аспектами і поняттями людського існування, до яких, безумовно, можна віднести і **конфлікт** як один з найпомітніших проявів людської природи. Зростаюча конфліктогенність сучасного світу зумовлює гостру необхідність всебічного вивчення поняття *конфлікт*, як одного із аспектів лінгвістичного аналізу номінацій антагоністичних дій та висловлювань.

У цьому аспекті проблеми вивчення військового дискурсу виходять на перший план і нині висвітлюються у працях таких сучасних лінгвістів як Т. Корольової, Н.Фурсіної, О.Шкути та деяких ін.

Власне ж військовий переклад у вітчизняному перекладознавстві знаходиться лише на початковому етапі свого розвитку. Нині можна зазначити лише декілька праць тих лінгвістів, які працюють у цій площині, а саме: В.Балабін, М.Білан, Т.Лебедева, Т.Корольова, П. Матюша та декі інші.

Звідси випливає **актуальність** роботи, яка зумовлена необхідністю систематизації знань про класифікацію, структурні та семантичні особливості

побудови сучасних номінацій, якими наповненні статті журналістів сучасних медіа ресурсів з урахуванням їх внутрішньосистемних семантичних характеристик та особливостей реалізації у військовому дискурсі. В умовах гострого військовго конфлікту між росією та Україною, в умовах протистояння західної демократії та відживаючої радянської автократії своєчасність і важливість комплексного дослідження номінацій конфлікту в англійській мові та в розрізі перекладу цих номінацій українською мовою, яка найближчим стане однією із мов Єросоюзу не викликає сумніву. Нагальність виконаної роботи безумовно продиктована відсутністю саме таких спеціальних праць, які б цілісно відображали семантико-функціональний аспект номінативних одиниць, що іменують конфлікт в англійській мові.

Складність і багатогранність військового дискурсу пов'язана з поняттям дискурсу взагалі. Перш за все, необхідно зазначити, що поняття дискурсу є не просто неоднозначним, визначення цього явища в «Лінгвістичному енциклопедичному словнику» свідчить про те, що дискурс має кілька значень: 1) зв'язний текст у сукупності з екстралінгвальними факторами; 2) текст, взятий в подієвому аспекті; 3) мовлення, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія [3, с. 95].

Деякі мовознавці дають таке визначення дискурсу – це **текст, занурений в ситуацію спілкування та саме спілкування за допомогою тексту** [12 с. 350], або ж підкреслюють, що дискурс – це не просто сукупність мовленнєвих актів, а таке поєднання, яке створює тематичні, функційні та прагматичні «блоки», що впізнаються [13, с. 169]. Крім того, вчені мають і широке розуміння цього мовного явища та позиціонують його як інтегральний феномен, мисленнєво-комунікативну діяльність, яка протікає у широкому соціокультурному контексті; сукупність процесу і результату, що включає як позалінгвальний, так і лінгвальний аспекти [9, с. 21].

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Магістерська робота пов'язана з проблематикою наукової теми кафедри

германської філології та перекладознавства «Проблеми лексико-граматичної семантики, прагматики та стилістики в когнітивно-дискурсивній парадигмі».

Об'єктом дослідження є англомовні номінативні одиниці (терміни) зі значенням конфлікту, які функціонують у військовому дискурсі.

Предмет дослідження становлять семантичні, функційні та перекладацькі особливості номінацій конфлікту в сучасній англійській мові, розглянуті у взаємозв'язку з варіативністю смислів, що формуються в процесі функціонування цих номінацій у військовому англомовному дискурсі та їх перекладі на українську мову.

Мета дослідження полягає у виявленні системної організації англомовних номінацій військового конфлікту в сукупності їх мовних, дискурсивних смислотвірних функцій та акцентування уваги на способах передачі на українську мову функційно-семантичних особливостей військових термінів. Досягнення мети потребує розв'язання конкретних **завдань**, а саме:

- 1) установити лінгвокультурну специфіку номінації *conflict*;
- 2) установити на основі семасіологічного аналізу особливостей семантичної структури іменника *conflict*;
- 3) схарактеризувати домен *conflict* як семантичний фон для профілювання лексико-семантичних полів;
- 4) виявити особливості функцій-реалізацій номінацій конфлікту у військовому англомовному дискурсі;
- 5) схарактеризувати військовий дискурс як особливий тип дискурсу;
- 6) визначити ключові стратегії військового дискурсу із проєкцією у площину перекладу;
- 7) встановити типи лексико-семантичних мікрополів військового дискурсу, наповнених смислами номінацій конфлікту;
- 8) виокремити шляхів еквівалентної передачі номінацій семного наповнення лексико-семантичних полів військового дискурсу та їх гіпонімів українською мовою.

Матеріалом дослідження послужили англомовні тексти сучасних медіа Washington Post, Newsweek, The Wall Street Journal з яких за допомогою методу механічної вибірки було дібрано 95 термінологічних номінацій.

Методологічною базою для проведення дослідження послужили праці таких вчених: І. Фролової у галузі конфліктології – розробка концепції конфлікту як людської комунікативної взаємодії, основи аналізу структурного та семного компонентів номінації *conflict*; І.Жарковської – подальший розподіл семантики лексичної одиниці *conflict* на складові та побудова на базі цього моделі вербалізованого конфлікту, що дало змогу запропонувати будову лексико-семантичного поля військового дискурсу із доменом *conflict*; трансформаційна модель перекладацького процесу військової термінології базується на способах перекладу. класичну номенклатуру яких запропонували В.Карабан та А.Гудманян; класифікацій модель термінів, дібраних із військового дискурсу базується на класифікації С.Павел.

Для досягнення поставленої мети було застосовано комплексну **методику**, до якої включено методи компонентного аналізу, аналізу словникових дефініцій, метод польового моделювання, лінгвістичного опису й контекстної інтерпретації. Методи традиційної семантики (структурно-семантичний аналіз із застосуванням прийомів дефініційного і компонентного аналізу) використані в процесі вивчення семантики іменника *conflict* – класифікаційної одиниці семантичного простору CONFLICT. Метод польового моделювання включає такі прийоми, як аналіз словникових дефініцій інвентаря номінацій, елементи компонентного аналізу і верифікації за допомогою функціональних реалізацій описуваних одиниць та уможлиблює проведення систематизації й організації номінацій конфлікту в мовному просторі. Методи контекстної інтерпретації та лінгвістичного опису дозволяють провести аналіз дискурсивних смислів номінацій конфлікту. Зіставний аналіз дав змогу провести дослідження способів вираження. Кількісний метод сприяє верифікації отриманих даних.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що ній уперше проведено дослідження англомовних номінацій конфлікту, яке поєднує аналіз семного і

дискурсивного просторів; запропоновано модель лексико-семантичного поля CONFLICT, де доменом є саме поняття конфлікт, яке має складну різнорівневу структуру; виявлено типи взаємодії між смислами номінацій конфлікту в різних типах англомовного військового дискурсу й запропоновано способи перекладу цих номінацій українською мовою.

Теоретичне значення роботи визначається трактуванням і описом номінацій конфлікту в англомовному військовому дискурсі. Отримані результати є внеском в теорію значення, розробку принципів моделювання з урахуванням сучасних уявлень про структуру та системність. Проведене дослідження робить внесок у розвиток дискурсології та перекладознавства, демонструючи залежність специфіки дискурсивних смислів номінацій конфлікту від сфери комунікації.

Практична цінність отриманих результатів і висновків полягає в тому, що вони можуть бути використані в курсах лексикології англійської мови (розділ "Семантика"), порівняльного мовознавства (розділ "Семантика"), у спецкурсах з основ теорії номінації, міжкультурної комунікації. Результати роботи можуть також знайти прикладне застосування в лексикографічній та перекладацькій практиках.

Апробація отриманих результатів. Бойко Ю.П., Болячко В.В., Черноусов Д.О. Термін як складовий компонент "фахової мови": дефініція та переклад // *Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції "Перспективи розвитку науки, освіти і технологій в Україні та світі"*, м. Житомир, 11 грудня 2023 р. С. 35-39. Бойко Ю.П., Черноусов Д.О. Військовий дискурс в контексті перекладу // *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*. Вип. 2. Хмельницький, 2023. С. 81- 85

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі Вступу, двох Розділів, з висновками до кожного з них, Загальних висновків та Списку використаної літератури.

У **першому розділі** розглядається поняття конфлікту як об'єкту наукового аналізу, описуються дискурсивні характеристики сучасного англомовного

конфлікту, здійснюється семантико-структурний аналіз військових термінів як маркерів військового дискурсу, обґрунтовується можливість виокремлення семантичного поля у військовій термінології.

У **другому розділі** розглядається та аналізується спосіб профілювання термінів військового дискурсу, що номінують семантику конфлікту. Функційні характеристики термінів подаються в межах семантичних мікрополів на тлі домену CONFLICT.

У **Загальних висновках** аналізуються отримані результати, підводяться підсумки дослідження та окреслюється перспектива подальших досліджень

Список використаної літератури налічує 126 джерел, у тому числі переліку довідкових джерел - 22 позиції та матеріалу дослідження 16 позицій.

Загальний обсяг роботи складає 87 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ДИСКУРСИВНА СТРАТЕГІЯ ЯК СИСТЕМОТВОРЧИЙ КОНСТИТУЕНТ ВЕРБАЛІЗОВАНОГО КОНФЛІКТУ

Конфлікт як "рушійна сила людства", "універсальне поняття, концептмаксимум, лінгвокультурною специфікою якого є те, що жодне з сумісних понять, таких як суперечка, сварка, боротьба, конфронтація, протиріччя тощо не має здатності повною мірою репрезентувати сутність єдиного глобального концепту "конфлікт", є здавна об'єктом досліджень таких наук як соціологія, психологія, філософія, лінгвістика" [9; 14; 22; 25; 52; 72, 50].

Лінгвістичний аспект цієї проблематики полягає у вивченні "мови конфлікту" – "дослідження конфліктогенних вербальних проявів як складників комунікативної діяльності людини в широкому контексті її культурно-історичного, суспільного й психологічного буття" [50].

1.1. Вербалізований конфлікт як об'єкт наукового та історичного аналізу

У руслі прагнення до поглибленого вивчення природи людини в усій багатоманітності форм її проявів увага дослідників спрямована на вивчення конфлікту явища, без якого неможливе людське буття і мислення, феномена, що "супроводжує людину впродовж усього життя й знаходить відображення в обох іпостасях буття, концентруючись у світі внутрішньому й експонуючись у світі зовнішньому" [112, с.5]. Наявність "наївного" поняття конфлікту у свідомості представників різних культурно-мовних спільнот, популярність і значущість наукового поняття конфлікту проте не кореспондують із його чітким й однозначним трактуванням. Труднощі розуміння конфлікту як складника "наївної" картини світу представників сучасної англomовної лінгвокультури, як свідчать дослідження, викликані тим, що "концепт CONFLICT є складним ментальним утворенням, яке інкорпорує інформацію, знання й досвід носіїв мови щодо конфлікту як фрагмента об'єктивної дійсності", єдиний концептуальний

простір якого "складається із сімох суміжних концептів: OPPOSITION, CONFRONTATION, **WAR**, **STRUGGLE**, QUARREL (ARGUMENT), DIFFERENCE, INCOMPATIBILITY" [50; 53]. Складність поняття конфлікту в "наївній" свідомості утруднює й науковий аналіз конфліктного спілкування: виникає чимало концепцій, термінів, дефініцій, спостерігається термінологічна плутанина [51], у коло досліджень залучаються різні за обсягом і змістом поняття (незгода, сварка, диспут, скарга тощо) [63; 64; 65; 69; 73; 75; 76; 81; 82 та ін.]. Таким чином, з'ясування суті вербалізованого конфлікту може бути продуктивним лише за умов залучення пояснювального потенціалу лексем, які пропонують розуміння феномена конфлікту.

«Феномен конфлікту існував, відколи з'явилися перші спільноти людей. У ході історичного розвитку змінювались умови життя, а разом із ними видозмінювались й конфлікти; певних змін зазнало й ставлення до конфлікту: його сприйняття як безперечно негативного феномена поступилося в сучасну добу розумінню того, що конфлікт це нормально; це необов'язково погано; це те, що може бути добре; це те, з чим можна працювати» [50. с. 18].

У **повсякденні** конфлікт сприймається як широке коло явищ: «сімейна сварка, **військові дії**, дискусії в парламенті, зіткнення внутрішніх мотивів, боротьба власних бажань й обов'язків і багато іншого; прояв насильства в тій чи іншій формі. Повсякденний практичний конфліктологічний досвід наявний у кожного індивіда і саме він, як правило, визначає, яку стратегію обирає людина в конкретному конфлікті. Ці знання є інформацією про принципи, способи та прийоми поведінки в передконфліктних і конфліктних ситуаціях, яка накопичується в процесі життя і частково передається від покоління до покоління» [111].

Окрім повсякденної практики, знання про конфлікт певною мірою сформовані наявністю теми конфлікту в Біблії, творах літератури, мистецтва, тощо.

«Християнство, як відомо, є найбільш поширеною **релігією** в англomовному світі, через це формування світогляду англomовного індивіда

значною мірою ґрунтується саме на Біблії, основою якої є конфлікт: Господь виступає абсолютним утіленням добра, Диявол – абсолютним утіленням зла» [112].

«Існують також розбіжності позицій у різних християнських культурах; ставлення церкви до зіткнень у суспільстві, війни, насильства є мінливим у часі» [112].

«Твори мистецтва яскраво віддзеркалюють споконвічне протиборство добра і зла, внутрішніх інтенцій і зовнішніх факторів поведінки людини, причому Мистецтво відображає конфлікт, Як правило, повніше, різнобарвніше, "живіше", індивідуальніше, ніж наука, з урахуванням діалектики загального й особистого» [51, с. 11].

«Конфлікт як явище, котре відіграє ключову роль у житті людини й суспільства, в усі часи знаходив своє місце в художньо-образних формах відображення дійсності» [50, с.21] . «Література, живопис, скульптура, музика, танець, кіно, театр й інші види мистецтва завжди художньо відображували конфлікти та впливали на формування ставлення до них глядачів, читачів, слухачів. Від моменту свого виникнення мистецтво служило потужним фактором духовно- практичного опанування конфлікту людиною» [50, с. 34].

Наукова традиція вивчення конфлікту має багатовікову історію. У зв'язку із поширеністю феномена конфлікту спроби його осмислення починаються з глибокої давнини. «Ще в VII-VI ст. до н.е. китайські філософи вважали, що джерелом розвитку всього, що існує у світі, є постійна протидія позитивних (янь) та негативних (інь) боків матерії. В античних суспільствах виникають перші наукові здогадки щодо ролі конфліктів у соціальному середовищі; нерідко конфлікт ототожнюється з боротьбою сил космічного масштабу та вважається неминучим» [51, с. 37]. Упродовж наступних сторіч видатні філософи різних країн (Ф. Аквінський, Н. Макіавелі, Е. Роттердамський, Ф. Бекон, Ж.Ж. Руссо, І. Кант та ін.) намагались осмислити поняття конфлікту або його окремих аспектів.

Так, у XVII ст. Т. Гоббс висловив думку, що конфлікт є природним станом суспільства, людським ставленням до інших, зумовленим прагненням влади,

задоволення власних потреб тощо (концепція "*війни всіх проти всіх*" - "*a condition of Warre of every one against every one*"). Важливим складником теорії Т. Гоббса є визнання регулятивної функції держави у вирішенні проблемних ситуацій. Саме ці ідеї заклали підґрунтя сучасних концепцій, згідно з якими демократичні держави мають значний регулятивний потенціал, на відміну від тоталітарних, де конфлікти вирішуються в насильницький спосіб.

Окрім філософів, поняття конфлікту було предметом уваги психологів (З. Фройд, А. Адлер, Е. Фромм, К. Лоренц, К. Левін, Е. Берн та багатьох інших); частина із психологічних досліджень конфліктів межує із соціологічними (Я. Морено, А. Басс, У. Мак-Даугал та ін.). Соціологічний аналіз конфліктів було започатковано у XIX ст. у роботах Г. Спенсера.

Сучасні підходи до конфлікту як об'єкта наукового аналізу можна розподілити на дві основні групи:

- конфлікт розглядається у вузькогалузевому значенні;
- конфлікт вивчається з міжпредметних позицій.

При вузькогалузевому підході в науковій практиці аналізуються ті аспекти й рівні конфлікту, що є релевантними досліджуваному в конкретній науковій дисципліні об'єкту.

У XX ст., особливо у другій половині, еволюція наукових концепцій конфлікту завдячує саме міждисциплінарному підходу: визнається неможливість відокремлення філософських, соціальних, психологічних аспектів конфлікту. Це, з одного боку, зумовлює інтегративний підхід до аналізу конфлікту в психології, соціології, соціальній психології, а з другого, сприяє – становленню конфліктології як самостійної науки. Причому ця дисципліна не є "парасолькою", під яку зібрано набутки досвіду різногалузевих досліджень: вона постає як самостійна галузь наукового пошуку тому, що випрацювала власні концептуальні засади комплексного аналізу конфлікту, виходячи з того, що в основі будь-якого конфлікту лежить протиріччя, яке відіграє системотворчу роль як для окремих видів конфлікту, так і для різних рівнів їх вивчення наукою [22, с. 6].

Відзначаючи, що конфлікт є "гумоподібним поняттям", учені-конфліктологи відмовляються від його широкого трактування як "зіткнення чогось із чимось", котре узгоджується з усіма існуючими поглядами, але виявляється безмістовним у науковому сенсі [111; 112]. Філософські постулати в межах конфліктології конкретизуються й проєктуються у площину комунікативної практики людини: "конфліктологія – це особлива междисциплінарна галузь, що об'єднує <...> підходи до опису, вивчення й розвитку практики роботи з конфліктними явищами різного роду, які виникають у різних сферах людської взаємодії" [51, с.9].

Конфліктологія centruє увагу на вивченні специфіки конфліктної поведінки індивідів: "проблема конфлікту і її вирішення становить інтерес для розуміння поведінки як окремого індивіда, так і забезпечення ефективності керування процесами на будь-якому соціальному рівні" [8, с. 4].

На відміну від тлумачення конфлікту в зарубіжній конфліктології, що поширює коло розглядуваних явищ на світ тварин, поняття "зооконфлікт" і "конфлікт у тваринному світі" в наукових працях на теренах України практично не використовується [51, с. 12].

Дослідники трактують конфлікт як "найбільш гострий спосіб вирішення існуючих протиріч, що виникають у процесі взаємодії, який полягає в протидії суб'єктів конфлікту, зазвичай на вибуху емоцій" [50, с. 46] (порів.: "конфлікт виступає як біполярне явище – протистояння двох начал, що проявляє себе в активності сторін, спрямованій на подолання протиріччя, причому сторони конфлікту представлені активним суб'єктом (суб'єктами)" [50, с. 43]; "конфлікт зіткнення протилежно спрямованих цілей, інтересів, позицій, думок суб'єктів взаємодії; це протиріччя, що виникає між людьми у зв'язку із вирішенням тих чи інших питань соціального та приватного життя" [8, с. 20]).

Сучасні студії, стверджує І. Фролова [50], виходять з розуміння «конфлікту як соціально-психологічного явища, на відміну від попередніх розвідок, що в руслі соціал-дарвінізму інтерпретували цей феномен у системі біологічних понять, сутність яких визначається законами природнього існування».

Неприйнятним видається й "біхевіористське трактування конфлікту за принципом стимул (об'єктивно існуюче протиріччя) – реакція (конфліктна поведінка). «Хоча ідея реактивності й не відкидається, увага дослідників прикута до індивіда, що осмислює не стільки об'єктивну дійсність, скільки самого себе в умовах дійсності. Це зумовлює розуміння конфлікту як конструкта свідомості з позицій когнітивної теорії; як психологічного стану, спричиненого реальними або уявними чинниками з позицій психологічного підходу; як способу поведінки, пов'язаного з негативно-емоційним станом й його зовнішніми виявами на рівні соціальної взаємодії у термінах соціально-психологічних теорій" [50, с. 67].

До інваріантних характеристик конфлікту, що встановлюють межі його предметного поля, належать "біполярність; активність, спрямована на подолання протиріччя; суб'єктність (наявність суб'єкта або суб'єктів як носіїв конфлікту)" [111] (порів.: конфлікт активне протистояння протилежних сил, сторін, суб'єктів; протилежність поглядів, думок, дій; конфліктна взаємодія; особливий стан психологічного збудження, емоційно-вольового напруження; динамічність соціальної взаємодії; наявність причин і факторів виникнення, що включають як об'єктивні, так і суб'єктивні [51, с. 45]).

Інваріантні характеристики визначають конфлікт як "найбільш гострий спосіб вирішення існуючих або уявних протиріч у процесі людської взаємодії, що складається з протидії суб'єктів конфлікту та, зазвичай, супроводжується напруженнями емоційно-вольової сфери" [51, с. 45-46].

Мінімальним елементом конфлікту є конфліктоген – "слова, наміри, дії або бездіяльність, які сприяють виникненню конфліктів" [51, с. 56].

«Конфлікт має певну структуру, що визначає динамічні та всі інші його характеристики, тому структурна модель конфлікту має бути вихідною; за нею йде ймовірнісна модель, яка дозволяє більш диференційовано дослідити конфліктні ситуації на особистісному й міжособистісному рівнях; структурна й імовірнісна моделі конфлікту дають підстави для дослідження його динамічних

властивостей; динамічний аналіз дозволяє побудувати вичерпну класифікацію конфліктів, розробити й проаналізувати динамічну модель конфлікту» [50, с. 45].

З'ясування **цінності міжособистісних стосунків** як провідного чинника, що визначає стратегію поведінки особи в конфлікті. Широко розповсюджена в конфліктології **двовимірна модель стратегій особистості в конфліктній взаємодії**, розроблена К. Томасом та Р. Кілменом (в її основі лежать орієнтації учасників конфлікту на власні інтереси й інтереси протилежної сторони), доповнюється **третім виміром цінністю міжособистісних стосунків**. «Конфліктна взаємодія характеризується низьким ступенем орієнтації на інтереси іншої сторони, високим ступенем орієнтації на особистісні інтереси, негативною оцінкою цінності міжособистісних стосунків [50, с. 47]; **результатом конфлікту є "дисгармонізація міжособистісних стосунків"** [111] унаслідок проявів ворожості учасниками конфлікту. «Ворожість має градуальний характер: у мінімальному ступені вона виявляється в конкурентності – поведінці, яка має раціональний характер і відповідає певним нормам; у максимальному ступені наявна тільки ворожість і власне ворожість, пов'язана з ігноруванням норм, ірраціональною поведінкою, прагненням не стільки виграшу чи перемоги, скільки придушення, поразки чи приниження супротивника» [71, с. 3].

Міжособистісні й міжгрупові конфлікти є соціальними (точніше, соціально-психологічними) [111], причому міжособистісні конфлікти, подібно до внутрішньоособистісних, можуть існувати як у відкритій, так і в закритій формі, в той час як «міжгрупові розгортаються тільки у відкритій формі» [8, с. 33], тобто виходять на комунікативний рівень.

«Ці основні категорії конфліктів не охоплюють всі можливі аспекти класифікації. До основних факторів класифікації також можна віднести функції конфліктів, кількість учасників, характер динаміки, причини, тривалість і напруженість відносин» [51, с. 69].

Опис конфліктної ситуації; виділення стадій конфлікту: (1) виникнення конфліктної ситуації; (2) осмислення об'єктивної конфліктної ситуації; (3) перехід до конфліктної поведінки; (4) вирішення конфлікту [112].

Складові конфліктної ситуації:

- мотив - підстава або рушійна сила, яка підштовхує сторони до участі в конфлікті. Це може бути розбіжність інтересів, цінностей, чи потреб;
- мета – основна ціль або результат, який сторони прагнуть досягти в результаті конфлікту;
- учасники конфлікту – особи, групи або організації, які мають інтереси або конфліктують між собою;
- умови проходження конфлікту – фактори, які впливають на те, яким чином конфлікт розвивається і приймає свій хід;
- предмет конфлікту – тема або питання, яке є об'єктом суперечок між сторонами;
- конфліктні дії – конкретні кроки, вчинки або поведінка, які виражають або підтримують конфлікт між сторонами.

Цей перелік основних конфліктологічних положень є далеко не повним, але систематизує основні напрями й об'єкти аналізу.

Важливим для лінгвістичного дослідження є той факт, що результати конфліктологічних розвідок певною мірою ґрунтуються на аналізі **мовного й мовленнєвого** матеріалу. Учені зазначають, що «проблема визначення змісту поняття *конфлікт* пов'язана з аналізом семантики цього слова та його синонімів» [8, с. 8-9]. Переважна більшість базових конфліктологічних праць містить спроби осмислення слова "конфлікт" і його синонімів [8, с. 9; 20, с. 132; 111; 67; 112; 124; 125 та ін.], у роботах наводяться міні-словники синонімів [20, с. 133-134], списки слів-асоціацій, які дають інформанти як першу реакцію на слово *conflict*; аналіз прислів'їв і приказок, що репрезентують різні аспекти поведінки людини в конфлікті [111; 112]. Автори цих і низки інших досліджень доходять висновків, що (1) іменник *конфлікт/conflict* позначає широкий спектр різноманітних явищ повсякденного життя людини; (2) жоден із синонімів іменника *конфлікт/conflict*

повною мірою не збігається із його значенням і не може замінювати його; (3) наукові дисципліни, що оперують поняттям і терміном *конфлікт/conflict*, вкладають у нього різний зміст.

Ці висновки підтверджуються й пояснюються результатами лінгвістичного аналізу, зокрема на матеріалі англійської мови. Так, багатозначність іменника *conflict* у сучасній англійській мові зумовлена передусім походженням і розвитком його семантичної структури.

Лексема *conflict* має латинське походження, а саме вона походить від латинського іменника "*conflictus*". Це слово виникло в результаті двох словотворчих процесів: префікс *con-*: Цей префікс у латинській мові вказує на *разом, разом з, або проти*. У контексті "*conflictus*" він підкреслює ідею зіткнення або протистояння. Інфінітивний суфікс «*fictus*»: Цей суфікс походить від латинського дієслівного кореня "*fligere*", що означає бити або ударяти. Таким чином, "*conflictus*" має сенс буквально "*зіткнення*" або "*биття разом*" [90].

Отже, етимологічно лексема *conflict* утворилася з латинського "*conflictus*" через поєднання префікса *con-* і суфікса *-flictus*, відображаючи ідею **конфлікту** чи **зіткнення**.

Висловлене припущення підтверджується дослідженням давньоевропейських паралелей форми *fligere*; підсилювального, похідного від *confligere*, дієслова *conflictare*; латинських лексем із кореневою морфемою *-flig* та значень цих лексем у сучасній англійській і французькій мовах, які їх запозичили.

В англійську мову лексична одиниця *conflict* увійшла в 1430-1440 рр., очевидно, за посередництва французької [95]. Згідно з даними словника, іменник *conflict* було запозичено в одному й майже одразу в другому значенні, перше з яких автори вважають прямим, а друге – метафоричним: 1) *an encounter with arms a fight, battle*; 2) (*fig.*) *a mental or spiritual struggle within a person* [95].

Ці лексико-семантичні варіанти залишаються практично незмінними впродовж наступних століть і задають основні напрями розвитку семантичної структури *conflict*. Третій напрям розвитку, зафіксований у середині XVI ст.,

утворений лексико-семантичним варіантом, що збігається з етимологічним першообразом: *dashing together, collision or violent impact of physical bodies* [95]. Проте цей напрям не є продуктивним; розвиток семантичної структури в подальші століття відбувається в перших двох. До того ж, у сьогоденні третій лексико-семантичний варіант знаходиться на периферії семантичної структури іменника *conflict* (із 25 словників кінця XX – початку XXI ст. його містять лише три – [ID], [HID], [WNWD], причому в [HID] та [WNWD] він займає останню позицію, у [ID] – четверту із шістьох; також словникові статті [ID], [WNWD] містять позначку "rare" [50].

Натомість в останнє десятиліття (починаючи з 2000 р.) спостерігається тенденція до визнання пріоритетності лексико-семантичного варіанту *a state of disagreement and disharmony*: якщо у словниках XX ст. першу позицію посідає варіант *a battle, war* [107], *a fight or struggle, especially a long one, battle* [109], також [95, 98, 99; 100 та ін.], то із п'ятьох словників, датованих 2001-2004 рр., тільки в одному ([95]) цей варіант зберігає першу позицію, решта ставлять на першу позицію дефініцію, що визначає конфлікт як стан дисгармонії, протиріччя, неузгодженості.

Зміна статусу лексико-семантичних варіантів не є єдиною тенденцією еволюції семантичної структури іменника *conflict* в англійській мові; до інших належать:

Так, зміна статусу лексико-семантичних варіантів не є єдиною тенденцією еволюції семантичної структури іменника "conflict" в англійській мові. Слова можуть зазнавати різних змін у значенні та вживанні протягом часу в залежності від соціокультурних та мовних контекстів. Деякі з можливих тенденцій еволюції можуть включати:

- розширення значення: іноді слово може розширювати своє значення, охоплюючи нові аспекти або контексти, напр.: *incompatibility* [107].
- звуження значення: на противагу розширенню, слово може звужити своє значення, втрачаючи деякі варіанти вживання, напр.: *a mental or spiritual*

struggle within a person [95]; a) *an opposition of incompatible wishes or needs in a person*; b) *an instance of this*; c) *the distress resulting from this* [97].

➤ зсув у семантиці: зміна акценту або значення під впливом соціокультурних чи інших факторів, напр. 1. a) *an encounter with arms, a fight, battle*; b) *esp. a prolonged struggle*; [99] - *a fight or battle, especially a protracted one, war*.

➤ фігуративне вживання: поява фігуративних або метафоричних значень;

- зміна стилітики: зміна ступеня формальності або неформальності вживання, напр.: *a mental or spiritual struggle within a person* у словниках [107; 106; 105; 104; 102; 100] має позначку (*psychol.*) або до появи нових варіантів, зокрема *clash as a source of dramatic action* [99].

Ці тенденції можуть виникати внаслідок культурних змін, технологічних розвитків, історичних подій та інших факторів, які впливають на мовленнєву практику та сприйняття слів.

Загалом, за даними неспеціальних лексикографічних джерел, які представила І.Фролова [50] семантична структура іменника *conflict* на сьогодні охоплює дев'ять лексико-семантичних варіантів, а саме:

- *an open clash between two opposing groups or individuals* [107];
- *a hostile meeting of opposing military forces in the course of a war* [107];
- *a war* [104], *prolonged fighting, a war* [102];
- *a disagreement or argument about something important* [107], *controversy; quarrel, disagreement or argument between people* [98];
- *a striking together, collision* [97];
- *a state of opposition between persons or ideals or interests* [107];
- *a clash of opposing impulses* [106]; *opposition between two simultaneous but incompatible feelings* [109];
- *a difference that makes it impossible for two things to exist together or for each of them to be true* [94; 95];

- *opposition in a work of drama or fiction between characters or forces that motivates the development of the plot* [107] (протириччя як рушійна сила художнього твору).

Відтак, жодне зі значень не є інваріантним, семантика лексичної одиниці *conflict* у сучасній англійській мові розподілена на дві складові: CONFLICT-STATE та CONFLICT-ACTION [28, с. 83-84].

«Розвиненість семантичної структури – наявність достатньо великої кількості лексико-семантичних варіантів, складність відносин між цими варіантами, відсутність інваріантного значення певною мірою пояснює той факт, що лексична одиниця *conflict* позначає широке коло різних і різнорівневих явищ. Це ускладнює визначення конфлікту як явища повсякденного життя і як наукового поняття, актуального для різних галузей гуманітарного знання, зазначає І.Фролова [50, с. 69].

Тенденція до інтенсифікації вивчення цього поняття, що простежується в останні десятиліття, спричиняється до термінологізації іменника *conflict*, яка є прикметою сьогодення. Термінологізовані значення частково подані в неспеціалізованих лексикографічних джерелах: у них, зокрема, зафіксовано лексико-семантичний варіант, який виник як термін літературознавства. Інші термінологізовані значення надані в спеціалізованих лексикографічних і довідкових джерелах.

За їхніми даними, **філософія** оперує узагальненим розумінням конфлікту:

*...these solutions point to others that seek to resolve the **conflict** between good and evil within some reconciling model, which is then used to specify, with suitable qualification, a purpose or attribute of God. Thus, the **conflict** necessarily involved in the creation of a community of freely responsible persons is used as a model to illuminate a personal **conflict** exhibited, for example, by war* [124].

Conflict як термін **психології** визначається так:

The internal individual struggle resulting from incompatible or opposing needs, drives, or external and internal demands [106]; *A psychic struggle, often unconscious, arising from the clash of incompatible or opposing impulses, wishes, drives, or external*

demands [100]; A painful state of consciousness due to clash between opposing trends found to a certain extent in every individual [98].

Соціологія пропонує інше визначення:

***Conflict** is seen as a creative, inevitable fact of social life and not merely a destructive avoidable deviation. **Conflict** is generally held to be inevitable because of the inherent limitation of a finite universe of "knowable" social reality and because of misunderstandings in communication. **Conflict** is usually direct conscious struggle between individuals or groups for the same goal (as compared with competition, which can take place without contact and individuals and groups being aware of others striving for the same goal) with the intent of the individuals or groups involved to inhibit the goal striving and goal attainment of others [97], наприклад:*

*...social classes within a culture vying for power. This **conflict** theory and the structural-functional theory represent two sides of the same coin. The **conflict** model stresses the process of change while the structural-functional model focuses on the elements of stability [110].*

У **політології** прийняте таке трактування:

*In political terms, "**conflict**" refers to an ongoing state of hostility between two groups of people [108], напр.:*

*...they stress the importance of the judiciary in modern politics and the willingness of the modern Supreme Court to wade into political **conflicts** (University Wire, 6 Nov., 2001).*

Військові науки звужують поняття конфлікту до військових дій:

***Conflict** is an armed struggle or clash between organized groups within a nation or between nations in order to achieve limited political or military objectives ... **Conflict** often is protracted, confined to a restricted geographic area, and constrained in weaponry and level of violence [101].*

У **правознавстві** *conflict* не визначається як термін, однак ця лексична одиниця входить до складу термінів-словосполучень *conflict of interest, conflict of authority, conflict of laws*, які зареєстровані в юридичних словниках й довідкових джерелах:

***Conflict of authority** - A division between two or more courts on some legal principles or application of law; **conflict of laws** – inconsistency or difference between the laws of different states or countries [102].*

*The practicing lawyer who is also a member of a legislature is confronted with **a conflict of interest** whenever his clients enlist his support to promote or oppose legislation or to secure favourable decisions from administrative agencies that are dependent on legislative financial support [102].*

У **Мистецтвознавстві** *conflict* визначається так само, як у літературознавстві:

A state of tension, within or between figures, ideas, or interests; discord, a clash, or struggle. In narrative analysis, the opposition of forces that motivates or shapes the action of the narrative [99]; Tension in general. In narrative analysis, the opposition of forces that gives momentum to a narrative [109]; The struggle between two or more actors leading to a climax [107].

Музикознавство не пропонує дефініції терміна, але очевидно, що в його значенні реалізуються потенціали значення [STATE] → [OPPOSITION] → [BETWEEN ENTITIES] з уточнюючим компонентом [between sounds]:

*The tension between these parts is heightened by a **conflict** of key: the opening material is in the tonic key; the contrasting material is in a second key [100],*

У **точних науках**, зокрема в математиці, *conflict* використовується у своєму "соціальному" смислі ("конфлікт" – термін розділу "теорія ігор", що позначає будь-яке явище за участю різних сторін множин гравців, чий інтереси не збігаються). До конфліктів у цьому розумінні відносять економічні, соціальні, правові, військові події, спортивні змагання і настільні "салонні" ігри [МЭ], наприклад:

*The payoffs to all players add up to zero (or some other constant) at each outcome in zero-sum games but not in nonzero-sum games, wherein the sums are variable; zero-sum games are games of total **conflict**, in which what one player gains the others lose, whereas nonzero-sum games permit the players to gain or lose simultaneously [107].*

Таким чином, семантика номінативної одиниці *conflict* дозволяє різним науковим дисциплінам використовувати потенціали значення відповідно до потреб і об'єктів дослідження. Це збігається з висновками конфліктологів про "гумоподібність" терміна *conflict*, а переважно консубстанціональний характер цього терміна засвідчує схожість "наївного" і наукового сприйняття конфлікту (консубстанціональність здатність номінативної одиниці функціонувати в повсякденному й професійному спілкуванні» [50, с. 84].

Разом з лексичною одиницею *conflict* у низці наук використовуються і його синоніми: у психології – *cognitive dissonance*; у військових науках – *war*, *counterinsurgency*, *assault*, у правознавстві *assault*, *affray*; у літературознавстві – *antithesis*; у музикознавстві – *dissonance* тощо.

Загалом, лексикографічні джерела фіксують понад 200 лексичних одиниць, синонімічних або семантично пов'язаних з іменником *conflict*. Ці номінації, за даними дослідження І.В. Жарковської, «утворюють лексико-семантичне поле *CONFLICT* і виявляють відносини домінантності та диференціації у формі парадигмальних семантичних зв'язків гіпо-/гіперонімії, меронімії, синонімії, співгіпонімії. Іменник *conflict* є іменем поля, його семантика класифікаційною одиницею; інші одиниці, що належать до багаторівневої структури поля, об'єднуються в кластери або існують окремо. Основні гіперонімічні субполя *CONFLICT* [HUMAN ACTIVITY EVENT] та *CONFLICT* [STATE] дискретні, у їх межах за критерієм наявності спільного семантичного компонента виділяються субполя. Причому субполе *CONFLICT* [HUMAN ACTIVITY EVENT] є більш розвиненим: воно демонструє складність структури (утворене п'ятьма субполями, пов'язаними різними відносинами) та охоплює 146 номінацій; тоді як субполе *CONFLICT* [STATE] структуроване двома гіпонімічними субполями й містить 70 номінацій» [28].

«На периферії лексико-семантичного поля *CONFLICT* розташоване недискретне гіперонімічне субполе *CONFLICT* [CONTACT] [EVENT]. Номінативні одиниці, які охоплює це поле, мають асоціативні зв'язки з іншими субполями. Це, як і аналіз семантичної структури іменника *conflict*, засвідчує

перевагу предметної сфери СВІТ Людини і периферійність предметної сфери ФІЗИЧНИЙ СВІТ у поняттєвій сфері конфлікту» [28, с. 133-134].

Аналіз лексико-семантичного поля *CONFLICT* дозволяє пояснити той факт, що поняття конфлікту не може бути розкрито через слова, семантично пов'язані з ім'ям *conflict*: у визначеннях конфліктологів йдеться про (1) наявність опозиціонування, що репрезентують лексичні одиниці, які об'єктивують потенціали значення гіперонімічного субполя *CONFLICT [STATE]*; (2) активність сторін, що репрезентують лексичні одиниці, які об'єктивують потенціали значення гіперонімічного субполя *CONFLICT [HUMAN ACTIVITY EVENT]*. Це означає, що поняття конфлікту включає в себе різні аспекти, які можуть бути сприйняті як єдина, комплексна сутність. Кожен потенційний аспект або вимір конфлікту може вносити свій внесок у формування загального розуміння цього поняття. «Ця одиниця [*CONFLICT HOLISTIC*] є зоною перетину всіх субполів і ядром лексико-семантичного поля» [28, с. 86]. Також важливо враховувати, що визначення конфлікту може бути залежне від культурного, соціального і історичного контексту. Різні науковці та практики можуть надавати різні аспекти та вагомість елементів конфлікту залежно від свого підходу та методології [50, с. 77].

Таким чином наш висновок відображає важливість залучення мовознавчого аналізу для розуміння конфлікту в контексті комунікативної взаємодії. Концепція конфлікту як людської комунікативної взаємодії наголошує на ролі мови та вербальних засобів у вираженні, вирішенні чи виникненні конфліктів. А, отже, конфлікт, постає як людська взаємодія, спрямована на вирішення наявних або уявних протиріч. Використання вербальних засобів як конфліктогенів ("слова" в термінології автора) звужує обсяг поняття конфлікту до *мовленнєвої взаємодії*, яка є вербалізованим конфліктом.

Цей підхід може бути корисним для конфліктології, де вивчення вербалізованих конфліктів може сприяти розумінню їхніх причин, характеристик та можливих шляхів вирішення.

1.2. Дискурсивні характеристики сучасного англомовного конфлікту

Дискурс-аналіз сьогодення охоплює все ширші галузі застосування методів у психології, соціології, медицині, економічних науках, медійній галузі [77; 83; 86].

У фокусі нашого дослідження знаходиться конфлікт як складний мисленнєво-комунікативний феномен та його прагматико-дискурсивні характеристики у сучасному англомовному військовому дискурсі.

«У межах комунікативної ситуації «конфлікт», де емоційно-когнітивним підґрунтям є, здебільшого, так звана «тріада ворожості» К. Ізарда (*гнів, відраза, презирство*), яка включає *гнів, відразу та презирство* й служить емоційно-когнітивним фундаментом для розуміння конфлікту. Опис структурно-статичних та акціонально-динамічних елементів конфліктної ситуації враховує різноманітні аспекти, такі як учасники, умови, об'єкти, образи та фази розвитку [53]. Важливо відзначити, що такий підхід до конфліктного дискурсу як мультимодального враховує різні вербальні та невербальні семіотичні ресурси, що підсилює його складність та шарованість. Це відображає реальність конфліктів, які часто виявляються в мовленнєвому, поведінковому та невербальному рівнях комунікації» [53].

Вивчення війни як складного соціального явища знаходить свої коріння у філософській, правовій, соціально-гуманітарній та політичній областях. Розуміння війни та її особливостей в контексті політичного підходу сприяє аналізу причин, наслідків та стратегій управління конфліктами на різних рівнях суспільства. «Історія людства свідчить, що війни завжди були супутниками еволюції людського суспільства. Вважається, що за останні дві тисячі років було щонайменше п'ять тисяч війн. Хоча більшість з них мали і наразі мають локальний характер (у певній місцевості або між окремими країнами), проте людству довелось пройти через дві світові війни, в яких брали участь практично всі існуючі країни з десятками і десятками мільйонів жертв» [44].

Оскільки екстралінгвістичні фактори обов'язково впливають на динаміку та якість розвитку мови, нації яких задіяні у військовому конфлікті, то вважаємо що дискурсивно-комунікативна парадигма, запропонована та описана О.Селівановою, яка спрямована на пояснення постійних кореляцій і зв'язків між мовою, мовними продуктами, з одного боку, і структурами знань, операціями мислення та свідомості – з іншого [46, с.16] є виправданою і може бути прийнятною для аналізу дискурсу військового конфлікту.

Проблеми дискурсології та комунікативної лінгвістики не залишились без уваги багатьох лінгвістів, зокрема деякі аспекти були висвітлені у працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як Ф. Бацевич, І. Шевченко, О. Морозова, J. Michaels [13; 57; 58; 39], і водночас проблеми визначення та дослідження особливостей військового дискурсу є актуальними у сучасних напрямках лінгвістичних студій.

Складність і багатогранність військового дискурсу пов'язана з поняттям дискурсу взагалі. Перш за все, необхідно зазначити, що поняття дискурсу є не просто неоднозначним, визначення цього явища в «термінологічному словнику» свідчить про те, що дискурс має кілька значень: 1) зв'язний текст у сукупності з екстралінгвальними факторами; 2) текст, взятий в подієвому аспекті; 3) мовлення, що розглядається як цілеспрямована соціальна дія [88, с. 790].

Деякі мовознавці дають таке визначення дискурсу – це «текст, занурений в ситуацію спілкування та як спілкування за допомогою тексту» [Michaels, с. 350], інші підкреслюють, що «дискурс – це не просто потік мовного спілкування, але й мовна поведінка суб'єкта ідеології, обмежена рамками, конкретними обставинами життя людини» [65]. Крім того, вчені мають і широке розуміння цього мовного явища та позиціонують його як інтегральний феномен, мисленнєво-комунікативну діяльність, яка протікає у широкому соціокультурному контексті; сукупність процесу і результату, що включає як позалінгвальний, так і лінгвальний аспекти [61, с. 21].

Найвичерпніше трактування цього поняття знаходимо у працях сучасного вітчизняного лінгвіста Ф. Бацевича, його точки зору ми і дотримуємося у своєму

дослідженні. «Дискурс – тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається в межах конкретного каналу спілкування; синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», залежних від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів» [13, с. 154].

Досліджуючи дискурс, виокремлюють завдання з урахуванням таких аспектів, як «розрізнення та ототожнення дискурсу із предметом дослідження різних наук; сприймання дискурсу як вияву культурної комунікації; етнокультурні особливості спілкування; культурно-історичні особливості комунікації; соціальні, вікові та статеві характеристики учасників комунікації; типи та форми мовлення, принципи побудови повідомлення, його риторичу; характеристики мовлення окремої людини і груп людей» [11, с. 153].

Зупинимось детальніше на критеріях диференціації дискурсу. Особливу зацікавленість викликають деякі положення українських лінгвістів І. Шевченко [61] та О. Морозової [39], які запропонували такі «аспекти розрізнення типів і підтипів дискурсу:

- 1) за формою: усний і письмовий;
- 2) за видом мовлення: монологічний або діалогічний;
- 3) за адресатним спрямуванням: інституційний і персональний;
- 4) за умов різних настанов і комунікативних принципів: аргументативний, конфліктний та гармонійний дискурси;
- 5) за соціально-ситуативним параметром: політичний, адміністративний, юридичний, військовий, релігійний, медичний, діловий, рекламний, педагогічний, спортивний, науковий, медійний (дискурс засобів масової інформації), електронний (інтернет-дискурс), тощо;
- б) за різноманітними характеристиками адресанта й адресата: соціально-демографічний критерій (дитячий, підлітковий дискурси та дискурс людей похилого віку, дискурс жіночий і чоловічий, дискурс мешканців міста й села);

соціально- професійний критерій: дискурс моряків, будівельників, шахтарів; соціально-політичний критерій (дискурс комуністів, демократів);

7) за функціональною та інформативною складовими: спілкування інформативне (емотивний, оцінний, директивний дискурси) та фактичне;

8) за критерієм формальності та змістовності у функціонально-стильовому аспекті відповідно до жанрів і реєстрів мовлення: художній, публіцистичний, науковий, офіційний і неофіційний», та інші [39].

За цією класифікацією за соціально-ситуативним параметром «військовий дискурс (далі – ВД) можна вважати компонентом суспільно-політичного дискурсу, він безпосередньо пов'язаний з публіцистичним, науковим, технічним, художнім дискурсами» [44]. Під «військовим дискурсом» за [85] мається на увазі «текст як комунікативна підсистема мови в сукупності з позамовними – прагматичними, соціокультурними, психологічними та іншими чинниками». За спостереженнями науковців, «сучасній англійській мові властива мілітаризованість» [85, с. 11; 83], яка глобально впливає на людину в комунікації, оскільки власне військовий дискурс екстраполюється на дискурс суспільно-політичний. Сучасний світ постійно стикається з конфліктами, виявами агресії, новими загрозами.

Ми поділяємо думку американського дослідника Дж. Майклса про важливість військового дискурсу, «**в конфліктах дискурс відіграє провідну роль, а принципи ведення війни невід'ємні від мови війни**». [78, с. 121].

До компонентів військового дискурсу, зазвичай, відносять «дискурс військових про війну та їхню діяльність, політиків про війну, дискурс засобів масової інформації, які висвітлюють військові події. За формою військовий дискурс поданий монологічним (накази, доповіді, розпорядження, зведення, промови, статті, огляди, тощо) та діалогічним спілкуванням» (військовослужбовців, журналістів, політиків та ін.) [44].

Військовий дискурс поділяється на **формальний і неформальний**, що відображає його різноманітність та різні аспекти. Розглянемо кожен із видів. Так, формальний військовий дискурс включає а) військово-наукові та військово-

політичні тексти, що, у свою чергу, включають дослідження та аналізи військових аспектів з позицій науки та політики; б) військово-технічні тексти: зосереджені на описі та аналізі технічних аспектів військових питань, таких як озброєння, техніка, стратегії та тактики; в) акти військового управління: Включають різноманітні військові документи, які регулюють і організовують діяльність збройних сил. Це може включати накази, плани, звіти, розпорядження та інші офіційні документи. Неформальний військовий дискурс: а) медіа-матеріали: сюди можуть входити новини, коментарі експертів, дискусії на форумах та соціальних мережах, які відображають громадську думку та враження від військових подій; б) особисті розповіді та свідчення: досвід війни може бути висвітлений через особисті історії, літературні твори, військові мемуари тощо; в) громадські обговорення: включають в себе дискусії, дебати та інші форми взаємодії громадян на теми війни та військових конфліктів [44, с. 68].

З точки зору словникового складу формальний дискурс представлено літературною (як нейтральною, так і термінологічною) лексикою. **Формальний військовий дискурс характеризується вживанням вузькоспеціальної та міжгалузевої термінології.** Наприклад, рекомендації Департаменту внутрішньої безпеки США із захисту від радіологічних та ядерних загроз, демонструють вживання вузькоспеціальних термінів та їх аббревіатурних позначень: *An **RDD** poses a threat to public health and safety through the malicious spread of **radioactive material** by some means of dispersion. An **IND** is an illicit **nuclear weapon** bought, stolen, or otherwise originating from a **nuclear State**, or a **weapon** fabricated by a **terrorist group** from illegally obtained **fissile nuclear weapons material** that produces a **nuclear explosion**. This **RDD/IND** Guidance can be used to select actions to prepare for, respond to, and recover from the adverse effects that may exist during any phase of a **terrorist incident** – the early 7 (**emergency**) **phase**, the **intermediate phase**, or the **late phase*** [80, с. 26].

«Неформальний військовий дискурс представлений розмовною (як літературною, так і не літературною) лексикою та фразеологією, до якої відносяться професіоналізми та жаргонізми. Під професіоналізмами військової

сфери ми розуміємо еквіваленти або аналоги військових термінів, під військовим жаргоном – ненормативну, неформальну, стилістично знижену, функціонально обмежену мову військовослужбовців, що використовується з метою здійснення певних мовленнєвих функцій» (експресивної, оціночної, евфемістичної тощо) [6, с. 17].

«Неформальний військовий дискурс включає безпосередньо неформальне спілкування у військовому середовищі та за межами. Це спілкування репрезентовано лексикою та фразеологією розмовного характеру. Здебільшого військовий неформальний дискурс представлено художніми текстами або репортажами військових кореспондентів з місць подій» [6]. Напр., в літ-рі досить часто зустрічається такий жаргонізм, як *Sandbox*, що позначає Арабські країни: *The Devil's Sandbox offers a rare insight into what this war means for the citizen-soldier at home and abroad, and chronicles a battalion that earned the respect of the regular Army soldiers who fought alongside them in some of the toughest battles in the Iraq war. The Devil's Sandbox – a nickname for Iraq – is the story of the 2nd Battalion of Oregon's 162nd Infantry Regiment (2/162), and provides readers an intimate look at the reality of National Guardsmen at war* [74, с. 25].

«В основі неформального військового дискурсу лежить повсякденне спілкування військових. Розглядаючи військовий дискурс у двох його складниках – тексті і контексті – важливо зазначити, що “для неформального військового дискурсу контекст виявляється вкрай важливим. Якщо точніше, неформальне спілкування в армії можливо тільки за умови відносно рівних статусно-рольових відносин комунікантів, тобто спілкування з використанням сленгу і розмовних виразів можливо, скоріше, між солдатами, ніж між військовослужбовцями строкової служби або курсантами військових училищ і представниками офіцерського складу. Це ще раз підкреслює значення субординації, як одного з важливіших моментів армійського життя і військового дискурсу» [29, с. 97].

Окремо можна виділити «тексти, що мають міждискурсивний статус, займаючи проміжне положення між двома частинами військового дискурсу,

формальною та неформальною. До таких текстів ми, слідом за Погонєць В.В. [44, с. 69], відносимо військову публіцистику, вони є військовими лише за своєю тематикою і в основному мають риси, притаманні газетним і публіцистичним текстам». Наведемо приклади публіцистичних текстів, в яких поряд з офіційними позначеннями захисного куленепробивного та вогнестійкого спорядження для військових вживаються їх розмовні аналоги: *“Battle rattle” is a slang term soldiers use to refer to their **body armor** and **helmet** (US State News, Jan 14, 2007). Soldiers from the 101st Airborne Division’s 3rd Brigade “Rakkasans” are required to wear an array of **protective clothing** they refer to as their “**happy gear**”, ranging from **Kevlar drapes** over their shoulders and sides, to **knee pads** and **fire-resistant uniforms** (The Telegraph, Jan. 8, 2006).*

Наведені приклади демонструють вживання в таких видах текстів, як літературної спеціальної лексики, так і професіоналізмів та жаргонізмів. Крім того, можна сказати, що неофіційні найменування в окремих випадках можуть витіснити з текстів їх офіційні позначення. Наприклад замість термінологічного позначення бомби, що за допомогою звичайної вибухівки розсіює радіоактивний матеріал *Radiological Dispersal Device (RDD)* досить часто вживається її розмовне позначення *dirty bomb*: *GTRI’s Remove Program works around the world to remove excess nuclear and radiological materials that could be used for a nuclear weapon or **radiological dispersal device (RDD)**, or “**dirty bomb**” (States News Service, Nov. 13, 2012).*

Ще один приклад свідчить не тільки про заміну та витіснення офіційних позначень колоквиальними, але й про такий спосіб як «бекронімія» [Погодій с. 69], що подекуди застосовується в публіцистичних текстах. Так, аббревіатуру термінологічного позначення найбільшої авіаційної супер бомби *MOAB (Massive Ordnance Air Blast)* було реакронімізовано та вжито в тексті під бекронімом *mother of all bombs*: *The other was the 21,500-pound **Massive Ordnance Air Blast**, the largest satellite-guided, air-delivered weapon in history and known as the “**mother of all bombs**” (Chicago Sun-Times, Dec. 26, 2005). The impact of the “**mother of all bombs**” dropped by US forces in Afghanistan would have been like an earthquake and*

sends a message about Donald Trump's presidency, experts have said (Western Mail, Apr. 15, 2017).

Ще один приклад демонструє, що замість термінологічного позначення *Unmanned Aerial Vehicle* «безпілотний літальний апарат» часто використовується професіоналізм *drone*, який наразі вживається і в інших мовах. Крім того, в окремих ситуаціях він може замінювати один із компонентів терміна: *The addition of unmanned aerial drones is a major step forward in securing our border with Mexico. The drones will allow us to patrol areas that are difficult to access on the ground in the Big Bend region* (The Washington Post, Jan. 5, 2016).

Отже, як показує ретельний аналіз, військовий дискурс визначається як соціально-професійний дискурс щодо військової діяльності та війни як в традиційній, так і в сучасній її формах. Він є компонентом суспільно-політичного дискурсу та безумовно пов'язаний із публіцистичним, науковим, технічним, художнім дискурсами. Формальний військовий дискурс представлено літературною (як нейтральною, так і термінологічною) лексикою та фразеологією. Неформальний дискурс представлений розмовною (як літературною, так і не літературною) лексикою та фразеологією, до якої відносяться професіоналізми та жаргонізми.

1.3. Вербалізація поняття «військовий конфлікт»

Вербалізований військовий конфлікт є одним із специфічних видів конфліктів, де протиріччя та суперечності виражаються через вербальні засоби комунікації. Вербалізований військовий конфлікт може бути означений як частина більш широкого семантичного поля конфліктів, що включає гіперонімічне поняття [HUMAN ACTIVITY EVENT]. Такий підхід розглядає вербалізований конфлікт як прояв протиріччя в площині мовлення та комунікації, що може охоплювати різні аспекти.

Важливою частиною цього підходу є визнання того, що конфлікт може виявлятися не лише у фізичних діях чи військових діях, але й у

висловлюваннях, дискусіях, аргументації та інших формах вербальної комунікації. Це може охоплювати не тільки військові конфлікти, але й інші види протиріччя, такі як політичні, соціальні, культурні тощо.

Про це свідчать характеристики субполя, запропоновані І.Жарковською [28, с. 101-107]:

- його ядром є гіперонім *disagreement* як прототипова одиниця;
- центральний кластер, сформований навколо цієї одиниці, складається з номінацій *dispute, debate, argument, war of words, difference of opinion*; інші кластери формуються за рахунок додавання (1) уточнюючої семи [angry] – *quarrel, wrangle, row, words, dustup*; уточнюючої семи [angry] та диференціальної семи [noisy] *ruckus, ructions, shouting match, slanging match, argy-bargy (argle-bargle)*, уточнюючої семи [angry] та диференціальної семи [unimportant] – *contretemps, bicker, bickering, spat, tiff, squabble, flap, rhubarb, rumpus, pettifoggery, fuss*; (2) уточнюючої семи [contentious] – *disception, controversy, contestation, disputation, arguing, tilt, polemic, sparring*; цієї ж уточнюючої семи та диференціальних сем [in court] [legal] – *litigation, logomachy* [28, с. 101-107].

Таким чином, у межах названого субполя об'єднані всі номінації, що іменують вербальні прояви, основою яких є наявність протиріччя. Усі перелічені ознаки схематично можна подати його в такий спосіб:

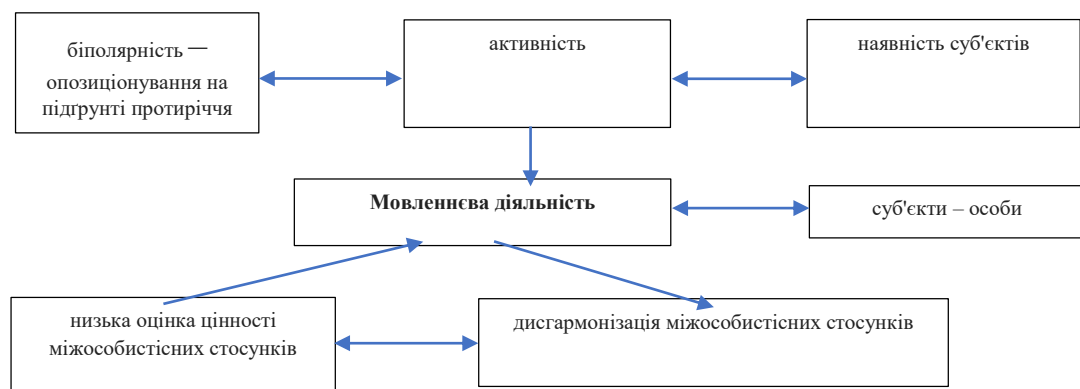

Рис. 1.1. Модель вербалізованого конфлікту (за І. Жарковською)

Як це видно з рис. 1.1. співвіднесення поняття вербалізованого конфлікту як сукупності наведених ознак із структурою лексико-семантичного поля CONFLICT дозволяє визнати його семантичним корелятом субполе гіперонімічного рівня [HUMAN ACTIVITY EVENT] із прототиповою одиницею *confrontation*, що є абсолютно очевидним для військового конфлікту і що може іменувати будь-яку взаємодію осіб/груп осіб, яка має форму відкритого ворожого протистояння ("the act of confronting (facing boldly, in hostility), especially a situation or manner marked by open opposition" [98, с. 213]). Це дає підстави визначити вербалізований конфлікт як мовленнєву діяльність суб'єктів спілкування, яка виникає на підґрунті протиріччя та дисгармонізує їхні міжособистісні стосунки, або як **конфронтаційну мовленнєву взаємодію**.

Ця дефініція, на нашу думку, включає в себе важливі аспекти, що розкривають сутність та особливості цього явища. Розглянемо кожен критерій:

- Мовленнєва взаємодія: активність у формі мовлення. Цей аспект вказує на те, що конфлікт виявляється через активну мовленнєву взаємодію, де сторони висловлюють свої думки, погляди та ставлення з використанням мовних засобів.
- Конфронтаційна: протиріччя та ворожнеча: Зазначення "конфронтаційна" вказує на те, що взаємодія супроводжується протиріччям та ворожнечею. Це свідчить про те, що сторони знаходяться в протистоянні та мають ворожі відносини.
- "In Hostility" : ворожий характер відносин: додатково вказано "in hostility", що ще раз підкреслює ворожий характер відносин між суб'єктами конфлікту. Це може вказувати на інтенсивний та напружений характер конфліктної ситуації.
- Каузальний зв'язок: протиріччя – гармонія: наявність протиріччя призводить до дисгармонізації стосунків. Це вказує на каузальний зв'язок між протиріччям та виникненням дисгармонії в процесі конфлікту.

Отже, аналіз військового компоненту конфліктного спілкування свідчить про те, що цей різновид комунікації має психологічне та історично-культурне коріння й пов'язаний із природними рисами національного характеру. Регулятивний характер впровадження антиподу вербалізованого конфлікту – військового, як комунікативної норми знаходить своє відображення у чіткій регламентації мовлення. З огляду на це, актуальним для перекладознавства є дослідження мовленнєвих конвенцій в англomовному соціумі, що опираються на конкретні мовно-мовленнєві одиниці й можуть бути розглянуті у термінах перекладацьких трансформацій.

1.4. Військова термінологія як один із маркерів військового дискурсу

Е. Скороходько визначає термін, як: “слово або усталене словосполучення, що виражає спеціальне поняття науки, техніки чи іншої галузі діяльності людини та має визначення, яке розкриває саме ті ознаки поняття, що відповідають даній галузі, тобто сукупність термінів, що стосуються певної галузі науки, техніки чи іншої сфери людської діяльності, утворюють галузеву термінологію або термінологічну систему” [48, с. 11].

Будь-який термін передає та описує той чи інший концепт. У Великому тлумачному словнику подається таке трактування терміна: “термін – це одиниця якої-небудь конкретної природної або штучної мови (слово, словосполучення, аббревіатура, символ, сполучення слова й букв-символів, сполучення слова й цифр-символів), що має в результаті стихійно сформованої або особливої свідомої колективної домовленості спеціальне термінологічне значення, що може бути виражено або в словесній формі, або в тому чи іншому формалізованому вигляді й досить точно й повно відображає основні, істотні на певному рівні розвитку науки й техніки ознаки відповідного поняття” [89].

На основі перерахованих вище ознак, визначень та характеристик терміну та системи термінів, розглянемо систему військових термінів.

В загальному, військовий термін можна розглядати як “лексична одиниця, що позначає певне спеціальне поняття, що належить до розділу військової науки або техніки” [89].

Військова термінологія є систематизованою (упорядкованою й структурованою), застандартизованою тобто унормованою та згармонізованою узгодженою на міжвідомчому або міждержавному рівнях сукупність військових термінів [2, с.13].

Військова термінологія містить багато складних технічних термінів, оскільки у військовій справі використовуються передові технології з усіх інженерних сфер. Вона використовує точні терміни, скорочення, аббревіатури та складні технічні вислови, щоб описати військову діяльність, тактику, зброю, обладнання та інші аспекти. У військовій термінології поширене використання скорочень та аббревіатур для передачі назв обладнання, посад, тактики. Також військова термінологія прагне до однозначності та чіткості в передачі повідомлень. Вона уникає багатозначності та незрозумілості, щоб уникнути непорозумінь та помилок у комунікації. Для ефективного перекладу у цій сфері, окрім перекладацьких навичок потрібно володіти глибоким розумінням термінів, понять, видів та принципів роботи озброєння.

Окремо можна виділити військову лексику, яку застосовують військовослужбовці під час виконання завдань чи в повсякденному житті. Тобто, «військово-побутова лексика є перехідною ланкою між спеціальною військовою термінологією та загальною лексикою» [2, с. 62].

Військовий дискурс, як специфічна форма комунікації в армійському середовищі, має низку лексичних особливостей, які відображають його специфіку та контекст. Ось деякі з них:

- Термінологія: використання спеціалізованої термінології, яка є стандартизованою та зрозумілою в межах військового співтовариства. Це може включати аббревіатури, кодові слова, технічні терміни тощо.

- Мілітаризм: використання слів та виразів, пов'язаних із військовою справою та військовими аспектами життя. Наприклад: *бойові операції, стратегія, військовий персонал, арсенал, маневри, бойова підготовка* тощо.
- Командні терміни: використання слів, що відображають структуру та командні відносини в армії. Наприклад: командир, підпорядковані, взвод, бригада, стратегічне командування тощо.
- Назви техніки та зброї: вживання слів, що стосуються аспектів безпеки та використання військової техніки. Наприклад: оборона, артилерія, бронетехніка, спецзавдання, штурм тощо.
- Службові команди: використання фраз та виразів, які вказують на відповідність військовим стандартам та службовим вимогам. Наприклад: *служити в армії, виконувати накази, дотримуватися дисципліни* тощо.

Ці лексичні особливості спрямовані на ефективну комунікацію в армійському середовищі, забезпечуючи точність та однозначність висловлення в рамках військового дискурсу.

Опрацьовуючи питання військового дискурсу варто звернути увагу на військовий переклад, який є спеціальним видом перекладу, що володіє виразною комунікативною функцією. Одним з основних характеристичних аспектів військового перекладу є **використання термінології** та чітке подання матеріалу без використання образних або емоційних засобів.

Точність перекладу у військовій сфері є одним із найважливіших параметрів, оскільки необхідно достовірно передати сенс оригінального повідомлення чи терміну. Оскільки багато військових термінів використовуються лише у арміях відповідних країн, то їх переклад потребує особливої уваги та підбору найточнішого наявного відповідна або створення нової одиниці, яка б могла передати суть оригінального терміну. Слід зазначити, що основною помилкою при перекладі таких термінів є те, що перекладачі інколи прагнуть знайти дослівну відповідність іншомовного терміна. Такий

підхід є не зовсім коректним, оскільки, по-перше, стирається специфіка реалій іноземної армії, а по-друге, може бути помилка в тому, що ці терміни можуть виражати поняття, характерні для цих армій, а тому не відповідають реаліям, прийнятим в інших країнах [68, с. 64]. Ще однією помилкою перекладача є дослівний переклад, коли англійський термін або його компоненти схожі на українські, але мають інше значення.

1.5. Семантико-структурний потенціал військових термінів

Смислотвіна парадигма як упорядкована сутність фахового терміна об'єднує спільні та розмежовувальні диференційні семантичні множники, які становлять її потужний структурно-семантичний потенціал [25, с. 197]

1.5.1. Терміновірна функція іменника. Вивчення мови як спеціальної набуває спрямування, де терміни різних галузей та різних частин мови утворюють свої системи з внутрішньою впорядкованістю компонентів. Фаховій лексиці лінгвісти надають важливого значення, вивчаючи закономірності утворення термінів їхніми структурним та семантичним чинникам.

Методи *семасіологічних опозицій та виокремлення інваріантного значення* дають змогу сприймати дійсність у процесі пізнання за смислорозмежовувальними ознаками, а основа зіставлення дає змогу розкрити однозначний смисл терміна. Семантичні опозиції позбавляють значення терміна дифузності та надають йому чіткості.

Отже, зіставлення об'єктів за *диференційними ознаками* у дослідженні дистрибуції об'єктів в контекстах – це головні прийоми семантичного аналізу терміна будь-якого граматичного класу.

Знання основи та смислорозмежовувальних ознак термінологічного зіставлення забезпечує розкриття смислу, по суті, усіх граматичних класів. Слово-термін диференціює позначуване поняття лише у межах *однієї терміносистеми*, і його ніколи не використовують для диференціації *різно-системних*. Смислотвірна потужність диференційних та ізоморфних ознак

терміна, на наш погляд, мають перспективу подальшого дослідження іменників, прикметників, дієслів та інших частин мови, які можна вживати як термін.

Частини мови як терміни. «Ядром будь-якої термінології є терміни-іменники. Справді, іменники мають найвищу здатність брати участь у термінологічній номінації» [25, с. 199].

Узагальнене інваріантне значення іменних одиниць має системотвірні властивості, позначає спеціальне поняття та входить у систему понять як їхніх елемент. Отже, терміни-іменники, які позначають одне і тільки одне спеціальне поняття та відмежовують його від іншого в одній і тій самій системі понять, наділені абстрагованими узагальненими інваріантними знаковими значеннями. Прикладом цього є термін *range* (n.): (1) *a series of mountains: an aggregate of individual in one order* – сукупність гір; поєднання окремих елементів у певному порядку; (2) *a cooking stove that has an oven with burners or heating elements* – плита для приготування їжі, що має решітки для підігріву; (3) *a place that may be ranged over; an open region over which animals (as livestock) may feed* – ясла, які також асоціюються з решіткою (драбиною); місце для годівлі худоби; (4) *The horizontal distance between a weapon and target* – горизонтальна лінія між зброєю та ціллю, (5) *a sequence, series or scale between smth* – послідовність, шкала чогось тощо.

Аналізуючи іменник *range*, помітно відстежуємо спільний семантичний компонент "сукупності чогось (речей, понять тощо)" у відповідних межах: *row of persons* – низка осіб; *series of mountains* – ланцюг гір; *the path ranges with the brook* – стежка в'ється вздовж струмка; *the prices ranges from a shilling to a pound (про ціни)* – коливатися у певних межах тощо. Отже, термін *range* щоразу відтворюється у мовленні для "породження" різних смислів вживання, послідовно позначає різні поняття, які мають тотожні ознаки, відмежовуючи позначене поняття від інших понять у межах тієї самої системи. *Range* (n), позначаючи сукупність гір, приладдя до кухонної плити, яка має решітку, змонтовану з окремих елементів, що використовують для підігріву; (3) дає поштовх для розширення синтагматичних зв'язків, а отже, і смислів, відповідно,

інших функцій: *range as a place for feeding livestock* – яслі, пристосування для годівлі худоби. Далі *range* (5) узагальнюється до відстані між предметами, а саме *a place where shooting is practiced* – місце для стрільби. У системі виміру відстані термін *range* своєю другою ознакою диференціює одиницю відстані. Тобто, знаючи спільний компонент *range*, не важко пояснити усі незвичайні вживання терміна і в словникових описах, і в спеціальних текстах [25, с. 248].

Можемо стверджувати, що "новий" смисл терміна *range* виникає внаслідок абстрагування певної спільної семантичної ознаки "старого".

Аналогічно у прикладі іменника: (1) *crane (n) – large wading bird with very long neck and bill*; (2) *machine for raising and lowering heavy weights* [OID]. Птах, журавель (порівн. укр. журавель "пристрій біля криниці"; (англ.) *crane* (1) журавель; (2) підйомний кран. Вважаємо, що екстраполяція семи в структурі нового смислу приводить до появи відповідно нового смислу. У наведених вище прикладах *crane* (1) – "пристрій біля криниці" та *crane* (2) підйомний кран, спільною семою є "підйом вантажу над поверхнею" (води, будівельних матеріалів тощо). Спільна сема "у пристроях для підйому вантажів" чітко виокремлюється, актуалізуючись на підставі семантичної опозиції. Стверджуємо, що у двох смислах слова *crane* є спільний семантичний інваріантний компонент, який забезпечує розуміння його численних вживань.

Під час порівняння словникової статті та терміна у фаховому тексті варто зазначити, що словники не відображають реального багатства мови, невичерпності значення слова, можливостей його вживання, не відповідають на запитання, як "працює" механізм переходу тотожної семи з одного слова-терміна на інше, оскільки словник лише реєструє, часто описуючи смисли одне через інше, не дає змоги виявити зв'язок між термінами

Отже, смислову транспозицію іменника можна розуміти так: термін спочатку називав один предмет, а потім почав називати інші. Наприклад, назви частин людського тіла як загальноновживані слова: *hand* (рука) тощо стали назвою частин механізму "стрілка" годинника і за подібністю форми, і за функцією, тобто перейшли у ранг спеціальних термінів. У процесі розвитку термінів та

транспозиції їхніх найменувань за спільною ознакою відбувається семантичний перехід від людини до зовнішнього світу, до решти світу від загальноповживаного слова до спеціального терміна.

Магістральний напрям розвитку слова-терміна – це перехід однієї ознаки на іншу або на її частину, де та сама форма (слова) може набувати "різного змісту", але не одночасно, а послідовно, тобто в найменшій можливій одиниці часу та простору свого вживання у мовленні. Звідси й виникають одночасно такі різні значення, зокрема: *wing (n) – organ of flight of any flying animal; – крило птаха, a wing of a plane; a wing of a political party; a wing of building etc.; 1) крило літака; 2) крило політичної партії; 3) крило будівлі* тощо [25, с. 245].

На нашу думку, саме стабільна ознака слова "крило" закріпилася в його інваріантному значенні, позначаючи послідовні різні елементи та утворюючи таким чином щоразу інший смисл. Наприклад, частину човна, яка розташована спереду та має гостру форму, називаємо словом "ніс", очевидно, тому, що вона подібна на відповідну частину обличчя людини чи морди тварини, яка також міститься спереду та має відповідну форму: *nose (n) of a boat (ship), airplane – ніс човна, літака* тощо.

Семантика терміна зазнає зміни метафоричним, метонімічним та функціональним "перенесенням", де ознака *іманентного* поняття є стабільною у всіх вживаннях терміна. Метафора та метонімія – найважливіші інструменти когнітивної діяльності людини, як це показано на наведеному прикладі слова *nest (n) – "гніздо" (1) "житло птахів"; (2) "людська спільнота"; (3) "отвір" (заглиблення у чомусь тощо)*, де поняття, які називаються словом "гніздо", є різними, однак мають спільну ознаку "вмістимість" або "заглиблення у чомусь". Виходячи із розуміння терміна як узагальненого (абстрактно) інваріантного компонента, розглянемо термінологічний зміст іменників "base", "drop" та "battery" з метою виокремлення інваріантного значення ознак у кожному конкретному моменті мовлення [25, с. 247].

Актуалізована кількість СДО не впливає на зміну значення іменника-терміна, оскільки ознаки, нейтралізовані в конкретній одиниці мовлення, не

зникають із семантичної парадигми-терміна. Наприклад, семантичний зміст зазначеного англійського іменника *base*, який тут аналізуємо детальніше: 1) *base of the wall, column; a fundamental or supporting part of smth* – крайня нижня частина єдиного цілого (на відміну від верхньої – *top*) є архісемою, яка об'єднує такі ознаки: *найважливіша частина будь-чого* (на відміну від другорядних), *те, на чому стоїть будь-яка геометрична фігура*; "the base of a triangle or a pyramid", "the base of a logarithm", "the base of a tree" тощо; 2) *base – groundwork, basis; the law social or political relations* – *основа, на якій щось тримається, ґрунтується, спирається; правові, соціальні чи політичні відносини*. 3) *base – the place from which a military force draws supplies or military operations begin – (a permanent military installation – military base, naval base etc.)* – *база (військова, морська), де зосереджені військові сили та боєприпаси*. 4) *base – a number that is raised to a power equal to the logarithm of a number yields the number itself (the logarithm of 100 the ~ 10 is 2 since $10^2 = 100$)*. *Основа логарифма числа 100 становить 10 (Scribner)*.

Отже, чітке відмежування інваріантного значення від низки порівняно незмінних СДО різних смислів іменника є результатом творчого акту мислення, що відбувається через об'єднання двох різнопланових компонентів – змінного маркованого члена семантичної опозиції у мовленні і відносно незмінної ознаки з парадигматичного плану мови. Процес абстрагування СДО зумовлює мобільність "переходу" ознак відношень між елементами інших систем: *base of the column, base of economisc, base relations*. Однак "таке "перенесення" в іншій системі можна розпізнати за аналогічною ознакою структури, утім вона буде іншою" [420].

Смисли слова *base* визначаються конкретним цілим, нижню та основну частину якого *base* називає кожна конкретну одиницю мовлення. Якщо розглядати термін у традиційному розумінні, як "суто зовнішній збіг" двох або більше слів, які у своїх значеннях не мають нічого спільного, то не можна погодитися з тим, що слово *base* містить різні омоніми.

Тлумачення значення терміна *drop* у словнику є лише переліком різних явищ дійсності, що зіставляються за певними СДО на цій основі. Називаючи нові конкретні явища, іменник *drop* не змінюється, а лише відтворює своє інваріантне значення у складі таких комунікативно-релевантних ознак (КРО): 1) *drop – small quantity of liquid – a drop of water (oil) – мала кількість рідини – краплина води (олії)*; 2) *very small amount; She didn't have a drop of pride left – дуже мала кількість чогось (у неї не залишилось й краплини гордості)*; 3) *sudden decline or decrease a drop in prices; a drop of temperature – раптовий спад або зменшення чогось – спад цін, температури*; 4) *very small distance (a fifteen foot drop from the second floor to the street) – невелика відстань (у межах 15 футів від будинку до вулиці)*.

Зіставляючи ідентичні поняття іменника *drop* за диференційною ознакою (мала незначна кількість чогось) виявляємо його інваріантне значення. Комунікативно-релевантна ознака (КРО) "спрацьовує" під час кожного мовленнєвого акту називання об'єкта/поняття звуковим комплексом "*drop*".

Щодо іменника "*battery*" – "*об'єднання пристосувань*" і військовий термін "*батарея*" – це наявна полісемія, тому що тут чітко виокремлюється інваріантне значення; "*об'єднання чогось однотипного для спільної дії*". 1) *Battery (electricity), cell or group of cells producing and storing direct current by means of chemical reaction – (елкт.) елемент чи елементи, що продукують та зберігають постійний струм за допомогою хімічної реакції*. Докладніший аналіз свідчить, що перше значення *battery* описано в словниках як "*група елементів*", які використовують як спільну одиницю. 2) *group of things that are similar and assembled as a unit – a battery of lights (instruments) – група речей, які є подібними та зібрані в одне ціле, (батарея (набір ламп), інструментів*. 3) *(military) two or more guns or other weapon operating as a unit – (військ.) дві або більше гармат чи іншої вогнепальної зброї, які діють як одна одиниця*. 4) *group of guns on a warship – група гармат на військовому кораблі*. 5) *(юр.) unlawful beating, or physical constraints of another person – battery infliction of blows – нанесення серії ударів (пошкоджень) іншій особі*.

Отже, спільний семантичний компонент "група, набір чогось", функціє як *семантичний диференціал*, що виконує смислорозмежувальну роль у позначенні численних об'єктів/ понять словом-терміном "*battery*", а тому, сприяє його адекватному розумінню у спеціальних текстах. Семантичний зв'язок терміна-іменника виявляється в їхній здатності виявити неперервну послідовність або спільність "внутрішніх форм", які допомагають зрозуміти, чому в мові може бути багато слів на позначення одного й того самого предмета, і, навпаки, одне слово-термін може позначати різні предмети.

Аналіз різних смислів терміна дає змогу виокремити спільні (інтегральні) ознаки семи, що властиві усім значенням, а вже на їхній основі можливо визначити інваріантне значення, де, нейтралізуючи усі решта значень, одержуємо спільний загальний компонент, як це показано вище на аналізі іменників-термінів *base*, *drop* та *battery*.

Варто зазначити, що виявлення та з'ясування суті інваріантного семантичного компонента у структурі терміна – один з найважливіших шляхів його семасіологічного пояснення у термінології, основу якої становить процес узагальнювальної діяльності мислення, який уможлиблює співвіднесення того самого терміна з об'єктивно різними спеціальними поняттями. Уявну омонімію термінів пояснюють ототожненням його значення з об'єктами реальної дійсності або ж зіставленням об'єктів, що не мають нічого спільного між собою. Зіставленням тотожних смислових понять виявляють диференційну ознаку, яка потрібна для комунікації через позначення тотожних відношень між елементами інших терміносистем.

1.5.2. Структурно-семантичні зміни іменника як концепту. Оскільки значення та смисл – складові концепту, то концепт можна визначити як мінімум спільних ознак та весь запас інформації про предмет. Отже, концепт – це вся ілюстрація про об'єкт. На наш погляд, таке тлумачення концепту є інтеграцією, узагальненням спільних семантичних компонентів слова-терміна.

Процеси інтеграції і диференціації у процесі мислення відбуваються між двома полюсами основних гносеологічних категорій – спільною та окремою,

спільною й особливою, абстрактною (віртуальною) і конкретною (актуальною). Описування різних об'єктів як відповідно різних значень іменника або різних іменників-омонімів у лексикографічних працях часто відбувається залежно від контексту за методом розмежування різних значень і різних слів-омонімів.

В іменнику *blank* два омонімічних слова не мають нічого спільного між собою, проте позначені одним і тим самим знаком:

(1) *blank* – "not written or printed upon"; "a blank sheet of paper" – "неписаний (недрукований)", "чистий аркуш паперу", де спільний інваріантний компонент через узагальнення "чистий, відсутній чи позбавлений чогось" легко виокремлюється і у- (2) *void of interest or thought; empty* e.g. "his mind is blank"; "a blank look" – "позбавлений думки", "порожній погляд" тощо. У процесі узагальнення слово *blank* набуває такого значення: "lacking some finishing features or characteristic": "a blank cartridge"; "a blank key"; "His future is a blank" – "позбавлений витончених рис чи характеристики", як: "порожній, незаповнений патронташ" (магазин); "форма" для виготовлення ключа чи вислів "його майбутнє порожнеча (безперспективність)".

Із зазначеного доходимо висновків:

- термін традиційно ототожнювали з позамовними об'єктами у синтагматиці: змінювався об'єкт, змінювалося і його значення.
- контекстуальний підхід виявлення інваріанта терміна призводить лише до його поверхневого інтерпретування.
- поєднання інваріантного значення терміна із змінними позамовними компонентами повністю реалізує його системотвірні та термінотвірні властивості.

1.5.3. Класифікація військових термінів за їх будовою. Існує декілька класифікацій термінів за їх структурою та будовою. У цій роботі буде використано класифікацію С. Павел, яка складається з п'яти груп: прості терміни, складні терміни, аббревіатури, акроніми та ініціали [84, с.37].

1) **Прості терміни**- терміни, що складаються з одного слова, з афіксами або без них, напр: *missile, bomb, граната*.

2) **Складні терміни-** терміни, що складаються з двох або більше слів пов'язаними граматично, напр: *heavy weaponry, ударне ядро, вибухова речовина.*

3) **Терміни-аббревіатури-** терміни, що утворені за допомогою аббревіації Це об'єднання скорочених основ, скорочених і повних основ, а також творення простого похідного слова шляхом довільного скорочення твірної одиниці, напр.,: *tacmed-tactical medicine, рейкотрон- рейковий прискорювач.*

4) **Акроніми- терміни,** що складаються з початкових літер або звуків слів твірного словосполучення [84, с.68]. Акроніми вимовляються разом як одне слово. Найчастіше використовуються у назвах систем озброєння, електроніки (RADAR-Radio Detection and Ranging, БЕОМ-Бортова електронно-обчислювальна система) та військових структур та альянсів (NATO – North Atlantic Treaty Organization)

5) **Ініціалізм-** аббревіатура, що складається з перших літер кожного слова та вимовляється окремими літерами [19, с.210].

Окремо потрібно виділити умовні індекси, якими позначаються назви ракет, літальних апаратів, боєприпасів та усіх видів техніки. Це можуть бути літерні та цифрофі індекси та умовні знаки. Для адекватного перекладу такого типу потрібно знатись на системах позначення зброї, оскільки різні країни мають свої особливі системи позначення. Наприклад, в СРСР вживалась система індексу ГРАУ. (Буква, або їх комбінація, розташовані після номера відділу, вказують на тип зразка, так, для відділу 52 буквою **П** позначаються гармати (рос. Пушка), буквою М — міномети; для відділу 53: **ОФ** — осколочно-фугасні боєприпаси (рос. **Осколочно-Фугасный**), **БР** — бронейно-трасуючі тощо [21]).

Країни НАТО загалом використовують схожу індексну систему, хоча й має свої особливості. Повна номенклатура складається із затвердженої назви виробу (AIN), розширеного модифікатора (якщо присутній) та позначення типу. AIN пишеться великими літерами, не скорочується, після нього ставиться двокрапка. Кожен AIN має відповідний 6-значний код назви виробу (INC) [21]. Наприклад, індекс X або XM, скорочення від *Experimental* означає, що виріб експериментальний та знаходиться в розробці (XM-1 rocket engine powered

aircraft, XM-1 tank). Індекс А (англ. Approved) позначає вироби, що прийняті на озброєння армії (M1 main battle tank, M1 Carabine).

Як бачимо, індекси абсолютно різних видів зброї, як от танк та карабін можуть виглядати однаково. Тому для адекватного перекладу цих позначень потрібно мати уявлення про номенклатурну систему тої чи іншої країни. Іноді необхідно лише з контексту зрозуміти, про який виріб йде мова, якщо немає додаткових позначень.

1.5.4. Принцип виокремлення семантичного поля у військовій термінології. Окрім граматичного та структурного поділу, військову термінологію, як і будь-яку іншу можна класифікувати за приналежністю до того чи іншого семантичного поля за їх значенням. «Семантичний принцип передбачає опертя на основи компонентного аналізу лексичних значень слів, із яких складається лексико-семантичне поле. Лексичне значення – це «мовне відображення об'єкта, його коротка характеристика, мінімальний набір суттєвих ознак, узятих із числа ознак поняття, які дозволяють розпізнати цей об'єкт» [36, с.118].

На думку Б. Городецького та В. Расіна, термінів як таких не існує в природі, а являється фікцією, яка існує лише в термінологічній системі поряд з такими ж термінами, та пов'язаний відносинами певного типу. А саме, «лексико-семантичний поділ мови, коли термін належить до певної тематичної групи лексики» [45, с. 216].

Усі військові терміни можна занести у загальне семантичне поле “**війна**”. Існує багато способів класифікувати військові терміни за тематикою, наприклад, Ю. О. Лукіяничук пропонує «семантичний поділ за родами військ» [36, с. 66].

1. **Терміни сухопутних військ** (охоплюють терміни піхотних, аеромобільних, танкових, ракетно-артилерійських військ) Приклад: *tank regiment, артбатарея, rifleman*

2. **Терміни військово-морських сил** (охоплюють терміни пов'язані зі званнями на флоті, бойовими та транспортними плавальними апаратами тощо) Приклад: *submarine, Контрадмірал, есмінець*

3. **Терміни військово-повітряних сил** (охоплюють терміни пов'язані з званнями ВПС, транспортною, штурмовою, стратегічною, транспортною авіацією та озброєнням, безпілотними літальними апаратами тощо) Наприклад: Штурмовик *Su-25*, *Reconnaissance UAV*, кабіна літака.

Отже, всередині цих великих семантичних полей можна виділити безліч вузких за значенням. Наприклад, семантичне поле “**бронетехніка**” (БТР, БМП, танк тощо) у термінах сухопутних військ, семантичне поле “**безпілотні літальні апарати**” (*квадрокоптер*, *Bayraktar TB2*, *MQ-1Predator*) у термінах військово-повітряних сил тощо.

1.6. Способи перекладу термінології

Способи перекладу військової термінології базуються на загальних принципах перекладу термінології. Розглянемо базові трансформації при перекладі термінів, запропоновані А.Гудманяном [23]. Трансформація означає перетворення формальних компонентів одиниці вихідного тексту при збереженні інформації, закладеної у повідомленні, призначене кінцевому споживачеві, яка в семантичному плані називається інваріантом [23, с. 94].

Переклад військової термінології здійснюється відповідно до лексичної одиниці оригіналу. Можуть застосовуватись такі перекладацькі трансформації:

1) **переклад за допомогою еквівалента**. Еквівалент або одиничний відповідник – це стала лексична відповідність, яка повністю співпадає зі значенням іншомовного слова-терміна.

Переклад за допомогою еквіваленту доцільно використовувати при існуванні двох уставлених термінів, що означають один об'єкт чи явище і не потребують додаткових змін. Даний вид перекладу широко застосовується для військових термінів, оскільки усі армії світу застосовують однакові види техніки та озброєння. Тому у більшості мов знайдеться прямий відповідник, напр. *grenade launcher*-гранатомет, *nuclear warhead*-ядерна боєголовка, *sniper rifle*-снайперська гвинтівка.

Переклад за допомогою еквіваленту є найпростішим видом, оскільки не потребує додаткових маніпуляцій в перекладі. Проте не завжди можливо знайти прямий відповідник у мові, на яку перекладається термін через невідповідність термінів чи відсутність відповідника для якогось унікального терміну.

2) **Варіантний відповідник** використовується, коли одній лексемі мови-джерела у словнику пропонується декілька варіантів перекладу, і перекладачеві доводиться обирати один із них. Варіантні відповідники є множинними, тобто, реалізуються у декількох способах перекладу даної одиниці мови перекладу [23, с. 94].

3) **Додавання**. Трансформація додавання полягає у додаванні у текст перекладу лексичних елементів, що відсутні в оригіналі, з метою правильної передачі смислу тексту оригіналу та / або дотримання мовленнєвих і мовних норм мови перекладу [23, с. 111]. Додавання доцільно використовувати для додаткового пояснення, коли якийсь об'єкт чи явище відомий у мові оригіналу, проте може бути незрозумілим для іншомовних читачів у перекладі. (*наприклад: блокпост був обстріляний з “Градів” – the checkpoint was hit by “Grad” Multiple Rocket Launch Systems; МН17 збитий російським „Буком“ - МН17 was knocked down by ryssuan “Buk” air defence system*).

4) **Вилучення слова** – явище, протилежне додаванню. Вилучаються семантично надлишкові елементи оригіналу, тобто ті елементи смислу, які певним чином дублюються в оригіналі, або передача яких мовою перекладу може порушити норми останньої [23, с.112].

5) **Калькування** – це прийом перекладу нових слів (термінів), який полягає у тому, що складові частин слова чи словосполучення замінюються у мові перекладу прямими відповідниками.

6) **Перестановка** - це вид граматичного перетворення, яке супроводжується зміною порядку мовних одиниць: слів, членів речення, частин словосполучення, частин речення, самих речень. Така трансформація у військовому перекладі потенційно може використовуватися через те, що часто

термінологія військового дискурсу вирізняється вживанням термінів-словосполучень, у яких при перекладі може змінюватися диспозиція частин.

7) **Конкретизація** – це лексична трансформація, унаслідок якої слово (термін) ширшої семантики замінюється словом (терміном) вузької семантики [23, с.303]. Дана трансформація використовується, коли термін чи об'єкт можна передати точнішим і більш конкретизованим терміном для кращого розуміння читачів. Конкретизація має опиратись на контекст речення чи тексту, інакше заміна терміну буде незрозуміла. (*unit-загін, рота, підрозділ, батальйон*, в залежності від контексту; *ammunition- снаряди*)

8) **Генералізація** – трансформація, внаслідок якої слово із вузьким значення, що перекладається, замінюється в перекладі на слово із ширшим значенням [24, с. 95]. Зазвичай вживається у випадках, коли термін притаманний певній країні чи мові й може бути незрозумілим при перекладі для інших культур. При застосуванні генералізації надзвичайно важливо підібрати відповідний термін із ширшим змістом що буде точно відповідати значенню оригіналу, проте буде зрозумілим для читачів не знайомих з оригінальною термінологією. (наприклад *Britain send a squadron of its tanks to Ukraine- Британія відправила роту танків в Україну*, оскільки лише в британській армії танки знаходяться у складі кавалерійських військ, дослівний переклад може бути незрозумілим для читачів з інших країн, тому загальний термін рота, що використовується у арміях інших країн та точно відповідає змісту оригіналу).

9) **Транскодування** – це формальне пофонемне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем мови, що перекладає, фонетична імітація вихідного слова [30, с. 63]. У більшості випадків транскрипція застосовується при передачі власних назв: операцій, назв озброєння та техніки, посад та загалом унікальних термінів. Разом із транскрипцією доцільно використовувати додавання або описовий переклад, яке йменується як **гібридний спосіб перекладу**, оскільки транскрипція сама здатна передати лише звучання та вигляд терміну, але не значення для іншомовних читачів. (наприклад *гранатомет РПГ-7- RPG-7 granade launcher; Крилата ракета Іскандер-М- Iskander-M cruise*

missile). Головними видами транскрибування є транскрибування - це коли літерами передається звукова форма слова вихідної мови: peak – пік; resistor – резистор і транслітерування: слово вихідної мови передається по літерах: ping-pong, server – сервер.

7) **Модуляцією** називається така заміна слова або словосполучення мови оригіналу одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці. До прийому належать різні метафоричні та метонімічні заміни, створені на основі категорії перехрещування. Найпоширенішими випадками даного прийому є: **причина** → **процес** → **наслідок**. Тобто, можуть бути виокремлені такі його види: 1) заміна процесу його причиною, 2) заміна процесу його наслідком, 3) заміна причини процесом, 4) заміна наслідку процесом, 5) заміна наслідку причиною, 6) заміна причини наслідком (під процесом мають на увазі виражену дієсловом-присудком дію чи стан). Тобто модуляція – це лексико-семантична трансформація логічного розвитку значень, яка полягає у заміні одного складника причинно-наслідкових відношень іншим, логічно з ним пов'язаним при збереженні інваріанта [23, с. 96].

При перекладі військової термінології смисловий розвиток може використовуватись для передачі термінів чи принципів роботи зброї або техніки, дослівний переклад яких виглядав би чужорідним для мови перекладу, а дослівний чи описовий переклад був би занадто довгим. (наприклад: *land-based hypersonic weapon*- *Гіперзвукова зброя наземного запуску*).

Висновки до Розділу 1

1. **Конфлікт - це людська взаємодія**, спрямована на вирішення наявних або уявних протиріч. Лінгвокультурною специфікою його є те, що жодне з сумісних понять, таких як суперечка, боротьба, конфронтація, протиріччя не може репрезентувати сутність єдиного глобального концепту КОНФЛІКТ. З'ясування суті вербалізованого конфлікту може бути продуктивним лише за умов залучення пояснювального потенціалу лексем, які пропонують розуміння

феномена конфлікту.

2. **Конфлікт має певну структуру**, що визначає динамічні та всі інші його характеристики, тому структурна модель конфлікту має бути вихідною. На сучасному етапі розвитку англійської мови одиниця лексичної номінації *conflict* має також розгалужену семантичну структуру, і реалізується в дев'яти лексико-семантичних варіантах. Модель семантичної структури номінації *conflict* становить складну радіально-ланцюжкову сітку, яка є продуктом варіативності спочатку інтегральних сем, а потім – диференційних і уточнювальних сем.

3. **У семантичному просторі мови номінації конфлікту організовані в лексико-семантичне поле CONFLICT**, де саме поняття стає доменом, компоненти якого демонструють відношення домінантності та/або диференціації: гіпо-гіперонімії. У рамках цих відношень виділяються різнорівневі субполя, в яких номінації або згруповані в кластери, або існують відокремлено. Ієрархія субполів демонструє рух від дискретності до недискретності. Належність номінації до тієї чи іншої зони лексико-семантичного поля CONFLICT визначається її функцією-потенцією – конвенціональною співвіднесеністю з певним поняттєвим змістом та потенційною спроможністю до його об'єктивації

4. **Військовий дискурс** – це соціально-професійний дискурс, він є не просто описом військової діяльності, а складною соціально-професійною областю, яка охоплює велику кількість аспектів та понять, пов'язаних із війною, в основі якого лежить так звана «тріада ворожості» або конфліктність. В конфліктах дискурс відіграє провідну роль, а принципи ведення війни невід'ємні від мови війни. До компонентів військового дискурсу відноситься дискурс військових про війну та їхню діяльність, політиків про війну, дискурс засобів масової інформації, які висвітлюють військові події. За формою військовий дискурс поданий монологічним (накази, доповіді, розпорядження, зведення, промови, статті, огляди, тощо) та діалогічним спілкуванням (військовослужбовців, журналістів, політиків та ін.). До власне військових матеріалів формального військового дискурсу прийнято відносити військові

документи, пов'язані з життям і діяльністю військ і військових установ збройних сил.

5. Вербалізований військовий конфлікт є одним із специфічних видів конфліктів, де протиріччя та суперечності виражаються через вербальні засоби комунікації. Вербалізований військовий конфлікт може бути означений як частина більш широкого семантичного поля конфліктів, що включає гіперонімічне поняття [HUMAN ACTIVITY EVENT]. Такий підхід розглядає вербалізований конфлікт як прояв протиріччя в площині мовлення та комунікації, що може охоплювати різні аспекти. Важливою частиною цього підходу є визнання того, що конфлікт може виявлятися не лише у фізичних діях чи військових діях, але й у висловлюваннях, дискусіях, аргументації та інших формах вербальної комунікації. Це може охоплювати не тільки військові конфлікти, але й інші види протиріччя, такі як політичні, соціальні, культурні тощо.

Військовий дискурс, як специфічна форма комунікації в армійському середовищі, має низку лексичних особливостей, які відображають його специфіку та контекст. Використання спеціалізованої термінології, яка є стандартизованою та зрозумілою в межах військового співтовариства є необхідною умовою функціонування військового дискурсу. Особливої ваги набуває вживання термінів, що позначають різні назви техніки та зброї: вживання слів, що стосуються аспектів безпеки та використання військової техніки. Оскільки багато військових термінів використовуються лише у арміях відповідних країн, то їх переклад потребує особливої уваги та підбору найточнішого наявного відповідна або створення нової одиниці, яка б могла передати суть оригінального терміну. Саме з цією метою використовуються перекладацькі трансформації як інструмент для перетворення компонентів одиниць вихідного тексту при збереженні інформації, закладеної у вихідне повідомлення.

РОЗДІЛ 2. ДОМЕН CONFLICT ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА СТРУКТУРА ПРОФІЛЮВАННЯ СЕМАНТИЧНОГО ФОНУ ВІЙСЬКОВОГО ДИСКУРСУ

2.1. Профілювання термінів, що номінують семантику конфлікту у військовому дискурсі

До концептів зараховують семантичні утворення, "позначені лінгвокультурною специфікою, які так чи інакше характеризують носіїв певної етнокультури" [26, с. 15].

Основою властивістю кронцептів вважається їх неізолюваність, зв'язність з іншими – тому будь-який концепт занурений у домени (domains). Домени утворюють той семантичний простір, із якого виділяється концепт [26, с. 23].

Домен, за визначенням А.П.Мартинюк, – "концептуальна структура, що слугує контекстом (фоном) для виділення (профілювання) концепту" [37, с., 21]. Поняття "домен" впливає із центрального принципу когнітивної семантики, відповідно до якого концепт не слід розглядати як ізолювану, атомарну одиницю людського досвіду. Концепт можна адекватно осмислити лише в контексті структур фонових знань, частиною яких він є [27, с. 4]. "У базових доменів немає фону, вони самі слугують вихідним, найбільш узагальненим (схемним) фоном для розуміння інших концептів" [27, с.4.].

Іменник *conflict* є ключовим словом понятійної сфери дійсності, об'єктивованої в семантиці досліджуваних номінативних одиниць. Саме він є тим доменом, який об'єктивує функціонування фігур на своєму фоні (терміни Р.Ленекера) [76].

Іменник *conflict* має складну семантичну структуру, сучасний стан якої обумовлений: її похідним характером у першоджерелі запозичення – латині (афіксація: від дієслова "flīgere" – "бити, ударити" і префікса "com-/con-" зі значенням "з, разом" утворене дієслово "cōnflīgere" – "зіштовхуватися"; субстантивація пасивного дієприкметника цього дієслова – утворення іменника

"cōnflīctus"); непрямим способом запозичення (за посередництва французької); полісемантичністю при входженні в англійську мову (*conflict as an encounter with arms, a fight, battle; conflict as a mental or spiritual struggle within a person*); тенденціями розвитку впродовж XV – XX століть. Останні демонструють взаємодію концептуальної та мовної картин світу носіїв англійської мови, результатом якої є: переважання предметної сфери ЛЮДИНА і периферійність предметної сфери ФІЗИЧНИЙ СВІТ у семантиці іменника *conflict*; розвиток нових варіантів значення, диференціація і зрощення наявних варіантів, які відносяться до предметної сфери ЛЮДИНА; функціонально-стилістична диференціація (процеси термінологізації). Внутрішня динаміка структури також характеризується поступовим переносом "центру ваги" з власне першообразу (удар, фізична взаємодія) і первинного для англійської мови варіанта значення "*an encounter with arms, a fight, battle*" (бій, бійка) на переносне значення "*the clashing or variance of opposed principles, statements, etc.*" (стан протиріччя) [28].

Як це зазначається у І.В.Жарковської [28] на сучасному етапі розвитку англійської мови іменник *conflict* має дев'ять лексико-семантичних варіантів, а саме:

ЛСВ 1 – *an open clash between two opposing groups or individuals* (бійка);

ЛСВ 2 – *a hostile meeting of opposing military forces in the course of a war* (бій);

ЛСВ 3 – *prolonged fighting, a war* (війна);

ЛСВ 4 – *controversy, quarrel, disagreement or argument between people* (суперечка, сварка);

ЛСВ 5 – *a striking together, collision* (фізичне зіткнення);

ЛСВ 6 – *a state of opposition between persons or ideas or interests* (протиріччя поглядів, ідей між людьми / групами людей);

ЛСВ 7 – *a difference that makes it impossible for two things to exist together or for each of them to be true; an incompatibility of dates or events* (несумісність, взаємовиключне протиріччя);

ЛСВ 8 – *opposition between two simultaneous but incompatible feelings*

(протиріччя почуттів, думок, бажань людини);

ЛСВ 9 – *opposition in a work of drama or fiction between characters or forces... that motivates the development of the plot* (протиріччя як рушійна сила художнього твору).

Ці лексико-семантичні варіанти утворюють складну радіально-ланцюжкову семантичну сітку. У зв'язку з тим, що ЛСВ іменника *conflict* становить, у першу чергу, продукт варіативності об'єднуючих семантичних компонентів [action/state] (дія/стан), і лише потім – диференційних та уточнювальних сем, у структурі семантичної сітки *conflict* виділено два сегменти, в одному з яких групуються ЛСВ 1 – 5, об'єднані семою [action] ([дія]), а в іншому – ЛСВ 6 – 9, об'єднані семою [state] ([стан]) [28, с.12].

Першим етапом польового моделювання є виявлення зони домінантності лексико-семантичного поля (далі – ЛСП) CONFLICT відносно іменника *conflict*, здійснене в результаті аналізу еноцентричних гіперонімічних рядів для дев'яти лексико-семантичного варіанта (далі – ЛСВ) іменника *conflict*.

До зони домінантності належать **номінації** *disagreement, action, military opposition, incompatibility, ambivalence*. Зона домінантності ЛСП CONFLICT характеризується віднесенням до трьох різних архісем – базових категорій людської свідомості [HUMAN ACTIVITY] ([ЛЮДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ]), [STATE] ([СТАН]), [EVENT] ([ПОДІЯ]), на основі яких відбувається мовна категоризація понятійного змісту номінацій конфлікту. Згідно з цією категоризацією здійснено первинне зонування ЛСП CONFLICT у вигляді трьох гіперонімічних субполів – *conflict [human activity – event]* (конфлікт [людська діяльність – подія]), для якого архісеми [HUMAN ACTIVITY] ([ЛЮДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ]) та [EVENT] ([ПОДІЯ]) є однорівневими й взаємодоповнювальними; *conflict [state]* (конфлікт [стан]); *conflict [event][contact]* (конфлікт [подія][контакт]), де архісема [STATE] ([СТАН]) сполучається з гіпонімом *contact*.

Ядром ЛСП CONFLICT виступає зона перетину всіх субполів. У цій зоні всі аспекти концептуальної структури, об'єктивованої мовними засобами, що

входять до ЛСП CONFLICT, доступні одночасно та формують **домен**.

Другий напрям гіпонімії в межах субполя "conflict [human activity – event][non-military][verbal]" (конфлікт [людська діяльність – подія][невійськовий][вербальний]) відображає кластер, що включає такі одиниці, як "*disceptation, controversy, contestation, disputation, arguing, tilt*". У семантиці цих одиниць зосереджено увагу на використанні конкретного типу мовленнєвих дій у процесі вирішення протиріччя ("the contentious speech act resulting from disagreement"). Гіпонімами до цього кластера виступають одиниці "polemic [long] ([тривалий]), sparring [in order to win] ([заради перемоги]), litigation, logomachy [in court] ([у суді])".

Третій напрям гіпонімічної кореляції реалізується одиницями *dissent, firestorm*, значення яких об'єднує сема [in protest] ([як протест]).

Кожен із зазначених субполів є відокремленим і включає субполя, організовані навколо потенціалів значення, які співвідносяться із певним ЛСВ іменника "conflict". Так, у просторі субполя "conflict [human activity – event][military]" (конфлікт [людська діяльність – подія][військовий]) розташоване недискретне субполе "conflict [human activity – event][military][long]" (конфлікт [людська діяльність – подія][військовий][тривалий]), де реалізується потенціал значення, що відповідає ЛСВ 3 (війна), а також недискретне субполе "conflict [human activity – event] [military] [short]" (конфлікт [людська діяльність – подія] [військовий] [нетривалий]) із потенціалом значення, який відповідає ЛСВ 2 (бій).

Аналіз інвентарю одиниць-плезіонімів та їх багаторівневе групування в субполя та кластери на основі порівняння їхніх характеристик із властивими їм функціями-потенціалами та конкретним потенціалом значень дозволив визначити місце кожної одиниці в полевій моделі. Ця модель, яка є парадигматичною ієрархічною таксономією ЛСП (лексико-семантичного поля) CONFLICT, наочно відображає потенційні можливості номінацій конфлікту та системні відносини між ними в семантичному просторі англійської мови.

Спираючись на досвід І.В.Жарковської [28], у цьому дослідженні

пропонуємо провести аналіз матеріалу за такою процедурою:

CONFLICT є **БАЗОВИМ ДОМЕНОМ**, який профілює семантичний фон, на якому виділяються **ЛСП військового дискурсу**. Структурування мовних одиниць у межах лексико-семантичного поля загалом ґрунтується на основі трьох ключових принципів: 1) семантичного; 2) структурного; 3) системного [9], у нашому випадку, цей принцип – семний. "Семантичний принцип передбачає опертя на основи компонентного аналізу лексичних значень слів, із яких складається лексико-семантичне поле" [17, с.118]. Лексичне значення – це "мовне відображення об'єкта, його коротка характеристика, мінімальний набір суттєвих ознак, узятих із числа ознак поняття, які дозволяють розпізнати цей об'єкт... Воно закріплене суспільно-мовною практикою і є основою семантичної структури слова" [38, с. 30]. До складу поля може входити слово із загальним (інваріантним) значенням усіх словоформ певної лексеми. Це відбувається за умови, якщо лексема однозначна. Якщо ж лексема багатозначна, то до складу поля може входити лише одне з інваріантних значень лексеми.

Мікрополе 1. WAR > Центральний кластер субполя **conflict**. тут мається на увазі тривалий процес [human activity – event][military][long] (конфлікт [людська діяльність – подія][військовий][тривалий]) включає одиниці *war, warfare, hostilities, conflict, crusade, bloodshed, campaign/strife* – Гіпероніми. Гіпонімічним до нього є кластер *invasion, aggression* [entering by force] ([насильницьке вторгнення]).

Мікрополе 2. BATTLE тут мається на увазі тривалий процес [human activity – event] [military] [short] (конфлікт [людська діяльність – подія] [військовий] [нетривалий]) містить кластер *battle, encounter, engagement, skirmish, pitched battle, Armageddon*, поданий у вигляді синонімічного ряду, розділеного за ознакою інтенсивності з номінацією як нейтральної домінанти. Гіпонімічним для цього кластеру є кластер *attack, assault, assailment, onslaught* [attack] ([атака]).

Мікрополе 3. BATTLE INSTRUMENT ([інструмент ведення бою]). У межах цього мікрополя домінуватиме системний принцип. "Системний принцип

організації поля передбачає врахування родово-видових (гіперо-гіпонімічних) відношень його одиниць" [17]. Слово, що позначає ширше, загальніше поняття, називають гіперонімом. А слово, що фіксує вужче значення, часткову рису, вид певного роду об'єктів або явищ довкілля, називають гіпонімом, наприклад, **артилерія – гіперонім, а гармата, гаубиця, міномет (види зброї) – гіпоніми.**

Системність лексико-семантичного поля простежуємо також у тому, що його одиниці можуть бути пов'язані між собою відношеннями синонімії "(артилерист, гарматник, гармаш (розмовне), вогневик (розмовне), батареєць (розмовне), бомбардир (застаріле), пушкар (застаріле), канонір (історичне), комендор (морський артилерист)" [92, т. 1, с. 9]; антонімії (напад – оборона, війна – мир, наступ – відступ) та полісемії. Ще один напрям гіпонімічних кореляцій є актуалізація семи [ведення бою]:

3.1. [with planes] ([із застосуванням літаків]) – *dogfight*;

3.2. [with tanks] ([із застосуванням танків]); *tanks*;

3.3. [with guns] ([із застосуванням вогнепальної зброї]) – *gunfight, gunplay, shootout*;

3.4. [with artillery] ([із застосуванням артилерії]);

3.5. [with drones] – ([із застосуванням дронів]).

Мікрополе 4. *Disagreement* ([ведення усних баталій]). Найскладніша ієрархія спостерігається в субполі conflict [human activity – event][non-military] [verbal] (конфлікт [людська діяльність – подія][невійськовий][вербальний]). Центральний кластер цього субполя формується навколо гіпероніма *disagreement* і містить номінації *dispute, debate, argument, war of words, difference of opinion*. Далі виявляються три напрями гіпонімічної кореляції. Перший напрям реалізований кластером *quarrel, wrangle, row, words, dustup* [angry] ([лютий]). Кластер *ruckus, ructions, shouting match, slanging match, argy-bargy (argle-bargle)* є ієрархічно гіпонімічним попередньому, тому що окрім семи [angry] ([лютий]) містить також диференційну сему [noisy] ([гомінкий]). Інша гіпонімічна кореляція встановлюється між кластером із семою [angry] ([лютий]) і кластером *contretemps, bicker, bickering, spat, tiff, squabble, flap,*

rhubarb, rumpus, pettifoggery, fuss [unimportant] ([неважливий]).

Мікрополе 5. Disparity ([несправедливий]), ([викликає роздратування або подив]). У субполі *conflict* [state][between entities] (конфлікт [стан][протиріччя][з-поміж сутностями]) центральний кластер організується навколо номінації *contradiction* і включає номінації *variance, variation, divergence, dissimilarity, polarity, antithesis, antinomy, dualism*. Гіпонімічними до цього кластера є *disparity* [unfair] ([несправедливий]) і *dissonance, discordance* [causing irritation or surprise] ([викликає роздратування або подив]).

Домен *conflict* [state] [between feelings] (конфлікт [стан][протиріччя][з-поміж почуттями]) демонструє мало розвинену синонімію. Головним засобом вербалізації цього потенціалу значення є гіперонім *ambivalence*, а також номінації *tumult, turmoil, cognitive dissonance*.

2.2. Функціонування та переклад номінацій конфлікту в дискурсивному просторі мікрополя WAR/ВІЙНА.

До мікрополя **WAR/ВІЙНА** входить певна кількість інших гіпонімів, для позначення яких мовознавці іноді використовують термін "субконцепти". Вони формують навколоядерну зону.

Субполе conflict [human activity – event][military][long] (конфлікт [людська діяльність – подія][військовий][тривалий]). У межах якого реалізується потенціал значення, що відповідає ЛСВ **війна**.

Домен CONFLICT у дискурсивному просторі мікрополя **1. WAR/ВІЙНА** представлений лексемами: *war, warfare, hostilities, conflict, crusade, bloodshed, campaign/strife*. Гіпонімічним до нього є кластер *invasion, aggression*.

Напр. *The U.N. Security Council will reconvene Thursday after a vote on (1) a war-related resolution was delayed three times because of opposition from the United States. World powers are trying to hone the resolution's language so that Washington won't veto it. Northern Gaza has no fully functional hospitals left, the World Health Organization said. The Gaza Health Ministry warned that hundreds of wounded*

people could die because of the lack of medical services.

Рада Безпеки ООН повернеться в четвер після того, як голосування (1а) щодо резолюції, пов'язаної з війною, тричі відкладалося через протидію з боку Сполучених Штатів. Світові держави намагаються відточити мову резолюції, щоб Вашингтон не наклав на неї вето. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, у північній частині Гази не залишилося повністю функціональних лікарень. Міністерство охорони здоров'я Гази попередило, що через відсутність медичних послуг можуть загинути сотні поранених.

a war-related resolution – щодо резолюції, пов'язаної з війною – експлікація;

*With (2) **Patriots** already in high demand across Eastern Europe, (3) **the Israel-Gaza war** has further stretched the supply. A wave of (4) **aerial attacks** on U.S. troops in the Middle East has prompted the Pentagon to deploy air defense troops to the region, including those who operate (5) **Patriot batteries**.*

*Оскільки (2а) **Patriots** вже користуються великим попитом у Східній Європі, (3а) **війна** між Ізраїлем та Газою ще більше розширила пропозицію. Хвиля (4а) **повітряних атак** на американські війська на Близькому Сході спонукала Пентагон розмістити в регіоні війська протиповітряної оборони, в тому числі ті, які експлуатують (5а) **батареї Patriot**.*

*the Israel-Gaza war – **війна** між Ізраїлем та Газою; спосіб перекладу – транспозиція;*

***Patriots** – **Patriots** – спосіб перекладу – пряме включення;*

***Patriot batteries** – **батареї Patriot** – спосіб перекладу – транскрибування.*

2.3. Функціонування та перекладу лексем семантичного мікрополя BATTLE/БИТВА

Субполе: [human activity – event][military] [short] (конфлікт [людська діяльність – подія][військовий][нетривалий])] з потенціалом значення, який відповідає ЛСВ 2 (бій).

Лексеми містить кластер *battle, encounter, engagement, skirmish, pitched battle, Armageddon*, поданий у вигляді синонімічного ряду, розділеного за ознакою інтенсивності з номінацією як нейтральної домінанти. Гіпонімічним для цього кластеру є кластер *attack, assault, assailment, onslaught* [attack] ([атака]).

Напр. *Thus far, Western military vessels have weathered (6) Houthi attacks.*

Таким чином, західні військові судна витримали (6а) атаки хуситів.

Houthi attacks – атаки хуситів. Спосіб перекладу – еквівалент

Global oil and gas prices are rising due to (7) a steady drip of attacks on commercial shipping transiting the Red Sea by Houthi militants in Yemen, with the Iran-aligned group looking to undermine Israeli, American, and broader Western interests amid the Israel-Hamas showdown in Gaza.

Глобальні ціни на нафту та газ зростають через (7а) постійні напади на комерційні судна, що прямують через Червоне море, з боку бойовиків-хуситів у Ємені, причому це угруповання, пов'язане з Іраном, прагне підірвати інтереси Ізраїлю, Америки та ширшого Заходу на тлі протистояння Ізраїлю та ХАМАС в Газі.

Тож *a steady drip of attacks – постійні напади* – спосіб перекладу – варіантний відповідник.

2.4. Функціонування та перекладу лексем семантичного мікрополя ІНСТРУМЕНТИ ВЕДЕННЯ БОЮ

До таких інструментів відносимо гіпоніми 1) інструмент ведення бою [with planes] [with helicopters] ([із застосуванням літаків та гелікоптерів]) – *dogfight*; 2) інструмент ведення бою [with tanks] ([із застосуванням танків; військової бронетехніки]); *tanks*; 3) інструмент ведення бою [with artillery] ([із застосуванням артилерії]); 5) [with drones] – ([із застосуванням дронів]).

Тут *артилерія – гіперонім, а гармата, гаубиця, міномет (види зброї) – гіпоніми*.

Напр. *One year ago today, there was a plausible strategy that might have allowed Ukraine to win its fight for national survival by the end of 2023. That strategy would have involved the timely provision of Western-made (8) **main battle tanks, armored vehicles, long-range strike weapons, aircraft, and artillery shells**—along with the necessary logistical and maintenance support to keep the (9) **imported kit** in the field. Instead, the Western aid that did find its way onto the frontlines in Ukraine arrived well after Russian forces had been granted ample time to reconstitute its beleaguered (10) **ground forces** behind (11) **newly built defensive fortifications**, and it arrived in insufficient quantities to allow Ukrainian troops to make more than marginal territorial progress.*

*Рік тому була реалістична стратегія, яка могла б дозволити Україні виграти свою боротьбу за національне виживання до кінця 2023 року. Ця стратегія передбачала б своєчасне забезпечення основними (8а) **бойовими танками західного виробництва, бронетехнікою, далекобійною ударною зброєю, авіацією та артилерійськими снарядами** разом з необхідним матеріально-технічним та технічним забезпеченням для утримання (9а) **імпортного боєкомплекту в польових умовах**. Замість цього західна допомога, яка дійсно опинилася на передовій в Україні, прибула вже після того, як російські війська отримали достатньо часу для відновлення своїх виснажених (10а) **сухопутних військ** та (11а) **збудували оборонні укріплення**, та ще й вона*

прибула в недостатній кількості, щоб дати можливість українським військам досягти значного територіального прогресу.

main battle tanks, armored vehicles, long-range strike weapons, aircraft, and artillery shells – бойовими танками західного виробництва, бронетехнікою, далекобійною ударною зброєю, авіацією та артилерійськими снарядами спосіб перекладу – **еквівалент + експлікація (гібридний переклад)**.

2.4.1. Переклад гіпонімів «інструмент ведення бою із застосуванням ЛІТАКІВ ТА ГЕЛІКОПТЕРІВ».

*The jack of hearts, for example, is an American-made (12) **UH-60 Black Hawk helicopter**, one of which was recently revealed to be in the possession of Ukraine's military intelligence services. But the Biden administration has not disclosed that it is sending (13) **Black Hawks** to the war, nor have other countries that have bought them – which, according to the cards, include Bahrain, Egypt, Jordan, Saudi Arabia, the United Arab Emirates and, before the Taliban seized the government in 2021, Afghanistan.*

Червовим валетом, наприклад, є гелікоптер американського виробництва UH-60 (12а) "**Блек Хоук**", один з яких, як нещодавно виявилось, перебуває у власності української військової розвідки. Але адміністрація Байдена не розкрила, чи відправляє вона (13а) **вертольоти** на війну, так само як інші країни-покупці, зокрема Бахрейн, Єгипет, Йорданія, Саудівська Аравія, Об'єднані Арабські Емірати та Афганістан до захоплення влади талібами у 2021

Назва вертольота *Black Hawk* була передана за допомогою транскрибації як "**Блек Хоук**", при цьому залишається оригінальний індекс UH-60. У другому реченні для перекладу назви вертольота була використана генералізація, і назва *Black hawks* була замінена на слово *вертольоти*.

*Missiles can be mounted on Ukraine's Soviet-made (14) **jets** and reach into Russian territory.*

Ракети можуть використовуватись з Українських (14а) **бойових літаків** радянського виробництва і вражати цілі на території росії.

Слово *jets*, тобто дослівно реактивні літаки, було перекладене за допомогою ширшого поняття – *бойові літаки*. Такий переклад є більш відповідний для контексту, і дає розуміння читачу про які літаки йде мова.

2.4.2. Переклад гіпонімів "інструмент ведення бою із застосуванням ТАНКІВ ТА ВІЙСЬКОВОЇ БРОНЕТЕХНІКИ" на українську мову

*Their respect for their tank is understandable. Perhaps no weapon symbolizes the ferocious violence of war more than the (15) **main battle tank**.*

*Їхня повага до танку зрозуміла. Певно, жоден вид озброєння не символізує люту жорстокість війни більше, ніж (15а) **основний бойовий танк**.*

Термін *main battle tank* було перекладено за допомогою прямого відповідника, уставленого терміна *основний бойовий танк*.

*Similarly, France reportedly remains undecided on whether to send (16) **Leclercs, its main battle tanks**, to Ukraine. The Leclerc is the eight of hearts in the new deck.*

*Як повідомляється, Франція досі не визначилась із надсиланням своїх (16а) **основних бойових танків "Леклерк"** в Україну. Леклерк – червова вісьмірка у новій колоді.*

Назви французького танку *Leclerc* була перекладена за допомогою транскрипції як *"Леклерк"*. Тип техніки *main battle tank* переданий повний відповідником в українській мові – *основний бойовий танк*.

*In mid-January, Britain broke through allied reluctance to send (17) **heavy tanks** to Ukraine by unilaterally announcing it would send 14 British-made Challenger tanks. The United States, Germany and others in Europe eventually followed suit in promising to send their own (18) **heavy armor**.*

*У середині січня Британія пододала небажання союзників відправляти танки в Україну, оголосивши в односторонньому порядку, що надішле 14 танків (17а) **"Челенджер"** британського виробництва. Сполучені Штати, Німеччина та інші країни Європи зрештою наслідували їхній приклад, пообіцявши надіслати свою власну (18а) **важку бронетехніку**.*

При перекладі першого речення зі словосполучення *heavy tanks* було вилучене слово *heavy*, оскільки сучасні танки не діляться на категорії за вагою і це слово не потрібне в даному контексті. При перекладі другого ж речення, словосполучення *heavy armor* було залишене, позаяк термін важка бронетехніка означає танки та воно важливе для розуміння.

The new Russian (19) armor turned up earlier — and in its first wide-scale deployment was decimated.

Нова російська (19а) бронетехніка з'явилась раніше і при першому ж широкомасштабному розгортанні була знищена.

При перекладі англійського військового терміна *armor* була застосована конкретизація, та обрано вужчий термін *бронетехніка*, оскільки він точно передає суть, а дослівний переклад *броня* може бути незрозумілий.

Ukraine's military said Russia had lost at least 130 tanks and (20) armored personnel carriers in the battle.

Українські військові кажуть, що росія втратила щонайменше 130 танків та (20а) бронетранспортерів і цій битві .

При перекладі англійського терміну *armored personal carrier* було обрано точний український відповідник – *бронетранспортер*.

Most, but not all, of the face cards feature American systems: the (21) Bradley Fighting Vehicle (the queen of hearts); the (22) M1 Abrams tank (the king of clubs); and (23) M113 armored personnel carrier (the ace of spades).

На більшості лицьових карт зображено американські системи озброєння: (21а) Бойова машина піхоти "Бредлі" (червова королева); (22а) основний бойовий танк М1 "Абрамс" (король терф) та (23а) бронетранспортер М113 (піковий туз).

M1 Bradley за класифікацією вважається *infantry fighting vehicle*, а в наведеному прикладі вживається словосполучення *Fighting vehicle*, тому до

дослівного перекладу *бойова машина* було додане слово *ніхоти* для відповідності термінам. При перекладі назв бронетехніки була застосована транскрибація: Bradley – "Бредлі", Abrams – "Абрамс".

*With the (24) **Bradleys** come more (25) **M113 armored personnel carriers**; – **resistant, ambush-protected vehicles**; and (26) **Humvees** mine*

*Разом з (24а) "**Бредлі**" ідуть додаткові (25а) **БТР М113**; машини з захистом від мін та засідок, та (26а) **джипи "Хамві"**.*

Назви БМП *Bradley* та джипів *Humvees* були транскрибовані як *Бредлі* та *Хамві*. *Armored personal carrier* було замінено українським відповідником, аббревіатурою від бронетранспортер-БТР. Оскільки клас машин MRAP (**mine-resistant, ambush-protected vehicle**) не має чіткого відповідника в українській мові, вона була перекладена дослівно як машина з захистом від мін та засідок.

*The (27) **Bradley**, a (28) **tracked vehicle** made by (29) **BAE Systems**, carries up to 10 troops and is usually armed with two (30) **TOW anti-tank missiles**, a (31) **25mm Bushmaster chain gun** and a (32) **7.62mm coaxial machine gun**. With it the U.S. is sending 500 TOW missiles and 250,000 rounds of 25mm ammunition.*

*(27а) "**Бредлі**" – (28а) гусенична машина виробництва (29а) компанії **BAE Systems**, перевозить до 10 солдатів і зазвичай озброєна двома (30а) пусковими протитанковими ракетами **TOW** та (31а) **25мм ланцюговою гарматою "Бушмастер"** та (32а) спареним кулеметом калібру **7.62мм**. Разом з "Бредлі" США надсилає 500 ракет **TOW** та 250,000 набоїв до **25мм гармат**.*

Додавання було застосовано при перекладі назви компанії *BAE Systems* а також при перекладі назви протитанкових ракет **TOW anti-tank missiles** було додано слово *пускових*, бо це більш точно передає сенс озброєння, яке знаходиться в спеціальних пускових установках.

Тип зброї *Chain gun* була передана дослівно перекладом-ланцюгова гармата, а її назва **Bushmaster** була передана транскрипцією – "Бушмастер". При перекладі кулемета **7.62mm coaxial machine gun** було додано слово калібру, та

застосована перестановка слів – *спареним кулеметом калібру 7.62мм*. Сам тип кулемета був перекладений відповідником *спарений кулемет*.

В останньому реченні, **TOW missiles** були перекладені дослівно-500 ракет TOW, без додавання, як в першому випадку, позаяк тут мова йде про амуніцію, а в першому – про пускові установки для цих ракет.

2.4.3. Переклад гіпонімів "інструмент ведення бою із застосуванням АРТИЛЕРІЇ ТА РАКЕТНОГО ОЗБРОЄННЯ " на українську мову

Faced with a dangerous shortfall in (33) Ukraine's air defenses and no easy resolution to the funding impasse in Congress, Washington has increasingly leaned on allies to provide urgent weapons support.

Зіткнувшись з небезпечною недостачею (33а) протиповітряної оборони України і нелегким вирішенням проблеми фінансування в Конгресі, Вашингтон все більше потребує підтримки союзників, щоб забезпечити термінову підтримку зброї.

Переклад: *Ukraine's air defenses – протиповітряної оборони України калькування.*

*Ukraine says it has used (34) the Patriot system to shoot down Russian (35) ballistic missiles, including (36) the air-launched **Kinzhal**. It has scored other significant kills: In May, (37) a Patriot air defense unit shot down three enemy (38) **helicopters** and (39) **two jets** still in Russian airspace after they fired into Ukraine.*

Україна заявляє, що використовувала (34а) систему Patriot для збивання російських (35а) балістичних ракет, в тому числі (36а) ракет туну повітря-повітря «Кінжал». У травні підрозділ (37а) ППО Patriot збив три (38а) вертольоти противника і (39а) два літаки, які перебували у повітряному просторі Росії після того, як вони обстріляли Україну.

the Patriot system – систему Patriot – спосіб перекладу – транспозиція+транскрибування;

ballistic missiles – балістичних ракет – спосіб перекладу – еквівалент;

a Patriot air defense unit – ППО Patriot – спосіб перекладу – еквівалент;
the air-launched Kinzhal – ракета типу повітря-повітря «Кінжал» –
 спосіб перекладу – експлікація.

(40) *Japan is expected this week to formalize a change in policy that will enable it to export several dozen (41) Patriot missiles to the United States, a move that would backfill Washington's stockpiles. That would give Washington flexibility to send more of (42) the sophisticated air defenses to Ukraine, which is in desperate need as (43) Kyiv gears up for punishing Russian airstrikes this winter.*

Очікується, що цього тижня (40а) Японія прийме зміни до закону, які дозволять їй експортувати кілька десятків (41а) **ракет Patriot** до Сполучених Штатів. Це буде крок, який дозволить Вашингтону поповнити військові запаси. Це розширить можливості Вашингтону відправити більше (42а) **складних засобів протиповітряної оборони** в Україну, яка цього вкрай потребує, оскільки (43а) **Київ готується покарати російські авіаудари цієї зими.**

Anti-tank teams hiding in tree lines along the fields, and armed with American (44) infrared-guided Javelins and Ukrainian laser-guided Stugna-P missiles, powered up their weapons. Farther away, (45) artillery batteries were ready. (The NY Times)

Протитанкові розрахунки, озброєні американськими (44а) **ПТРК (протитанковий ракетний комплекс) "Джавелін"** з інфрачервоним наведенням та українськими **"Стугнами-П"** з лазерним наведенням, ховаються в посадках поміж полей та готуються до бою. (45а) **Артилерійські розрахунки позаду наготові.**

При перекладі назв протитанкових комплексів було застосовано транскрипцію. Сам ж широкий термін *missiles* був конкретизований як аббревіатура *ПТРК (протитанковий ракетний комплекс)*, оскільки в тексті йде мова лише про ці ракети, заміна терміну на вулччий має сенс. Також при передачі *artillery battareis* було передано за допомогою синоніма як *артилерійські розрахунки*. Речення *Artillery battareis were ready* являє собою метонімію, бо

battareis це підрозділ загалом – гармати, військові, припаси. Тому переклад *артилерійські розрахунки* точно передає саму суть речення, при цьому роблячи акцент саме на людях.

*In one instance, Ukrainian commanders called in a strike by (46) **HIMARS guided rockets**; they are usually used on (47) **stationary** targets like ammunition depots or barracks, but also proved effective against a (48) **stationary** tank column. (The NY Times)*

*Одного разу українське командування викликала удар (46а) "Хаймарсу" керованими ракетами; зазвичай вони використовуються по (47а) **стаціонарним цілям**, як склади боєприпасів чи казарми, проте вони виявились настільки є ефективними проти (48а) **нерухомої** танкової колони.*

Для уникнення тавтології перший раз термін *stationary* було перекладене дослівно як *стаціонарним*, цей термін підходить для опису будівель як склади, бараки та інші. В другому ж реченні слово *stationary* було перекладене іншим відповідником – *нерухомий*. У цьому контексті слово *нерухомої* краще підходить під опис танкової колони, що зупинилась.

*The Ukrainians also fired with American (49) **M777** and French (50) **Caesar howitzers**, as well as other Western-provided weaponry such as (51) **the Javelins**. (The NY Times)*

*Українці також вели вогонь з американських гаубиць (49а) **M777** та французьких самохідних артилерійських установок (50а) "Цезар", крім того, використовуючи й інші західні зразки озброєння, зокрема (51а) "Джавеліни"*

При перекладі назв артилерії *M777* and *Caesar howitzers* було застосоване додавання, щоб розрізнити зразки зброї: *гаубиць M777* та *самохідних артилерійських установок "Цезар"*.

Також назва *Caesar* була передана дослівно як *Цезар*.

*There is no apparent hierarchy of importance in the deck. The German-made (52) **Gepard antiaircraft gun** – at least three dozen of which Berlin has sent to Ukraine — is the seven of spades. The six of clubs is the potent (53) **M142 HIMARS system**,*

an American mobile launching pad for guided missiles that helped Ukraine claw back territory from Russia last summer.

У цій колоді карт нема ієрархії за ступенем важливості. Німецькі (52а) **зенітні артилерійські установки "Гепард"**, близько 30 яких Берлін передав Україні пікова сімка. Шісткою треф виступає потужна (53а) **реактивна система залпового вогню з керованими ракетами М142 "Хаймарс"**, яка влітку допомогла українцям повернути захоплені росією території.

При перекладі терміну *antiaircraft guns*, слово *guns* було замінене конкретним терміном установки, бо цей термін є точнішим для установки "Гепард", яка крім гармат включає в себе радари та інші системи. Сама ж назва установки *Gedard* була передана транскрипцією. Оскільки відсутній прямий відповідник для терміну *mobile launching pad for guided missiles*, а дослівний переклад може виявитись довгим і не зрозумілий, було застосовано інший термін **реактивна система залпового вогню з керованими ракетами**, яка точно передає суть зброї.

*One of the jokers is the (54) **Stinger shoulder-fired missile** that is manufactured by the United States, Germany and Turkey.*

На одному з джокерів зображений (54а) **переносний зенітно-ракетний комплекс "Стінгер"**, що виробляється в США, Німеччині та Туреччині.

За допомогою модуляції *shoulder-fired missile* було перекладено як **переносний зенітно ракетний комплекс**. Назва *Стінгер* була транскрибована.

*The latest military equipment drawn down from U.S. military stockpiles includes new types of projectiles, such as an undisclosed number of (55) **RIM-7 Seasparrow missiles**, which Ukraine can integrate into its Soviet-era (56) **Buk air defenses**, and 4,000 (57) **127mm Zuni rockets**, which can be mounted on Ukraine's (58) **fixed-wing or rotary-wing aircraft**.*

Останні постачання зброї зі складів США включають в себе нові види снарядів, таких як зенітна ракета (55а) **RIM-7 "Сіспероу"**, які можуть бути

інтегровані в радянські зенітно-ракетні комплекси (56а) **"Бук"** та 4,000 (57а) **127-мм некерованих ракет "Зуні"**, які можуть застосовуватись з українських (58а) **літаків та гелікоптерів**.

The U.S. is sending (59) 155mm Paladin self-propelled howitzers for the first time, with more (60) 105mm towed howitzers and related ammunition.

США вперше надсилає (59а) 155-мм самохідні артилерійські установки "Паладін" та додаткові (60а) 105мм буксовані гаубиці та боєприпаси до них.

Specifically, each country is limited to 700 deployed (61) intercontinental ballistic missiles, submarine-launched ballistic missiles and heavy bombers equipped to transport nuclear weapons; 1,550 (62) nuclear warheads on these (63) vehicles; and 800 "deployed and non-deployed" (64) launchers. (The Washington Post).

Зокрема, кожна країна обмежена 700 розгорнутими (61а) міжконтинентальними балістичними ракетами, балістичними ракетами, базованих на підводних човнах та стратегічних бомбардувальниках, підготовлених для застосування ядерної зброї; 1500 (62а) ядерних боєголовок на цих (63а) носіях; 800 "розгорнутих та не розгорнутих" (64а) пускових установок.

У цьому прикладі тип ракет *intercontinental ballistic missiles* було перекладено прямим еквівалентом в українській мові – міжконтинентальна балістична ракета, тим же способом було перекладено *launchers* – пускова установка. *Submarine-launched ballistic missiles* було перекладено описовим способом як "балістичними ракетами, базованих на підводних човнах", через те, що в Українській мові відсутні подібні прикметникові структури.

But the notice is a substantive step toward Britain itself supplying such (65) munitions, and the requested specifications and capabilities closely match its (66) air-launched Storm Shadow cruise missiles. (The Washington Post)

Але це повідомлення є значним кроком до постачання Британією власного (65а) **озброєння**, а запитувані характеристики та можливості збігаються з їх (66а) **крилатою ракетою повітряного базування "Шторм Шедоу"**.

У цьому прикладі слово *munitions* було перекладене більш загальним терміном *озброєння*, оскільки дослівний переклад, слово *амуніція* або *боєприпаси*, зазвичай стосується артилерійських снарядів, а не крилатих ракет. Назва ракети *Storm Shadow* була передана за допомогою транслітерації. Також була заснована перестановка, в оригіналі *cruise missile* у кінці, а у перекладі *крилата ракета* на початку. Через відсутність таких прикметників як *Air-launched* в українській мові, ця частина була перекладена за допомогою модуляції, як *повітряного базування*.

*In a weapons package announced earlier this year, the Pentagon said it will send Ukraine (67) **Ground-Launched Small-Diameter Bombs (GLSDB)** with double that range. They can also be fired from HIMARS, but delivery is not expected until later this year at the earliest.*

У пакеті озброєнь, оголошеному на початку цього року, Пентагон зазначив, що надішло Україні (67а) **бомби малого діаметра наземного базування GLSDB** з дальністю удвічі вище. Їх також можуть запускати з HIMARS, але їх поставка очікується не раніше цього року.

GLSDB одночасно і назва зброї і розшифровка абрєвіатури, яка описує її суть. Тому *Ground-Launched Small-Diameter Bombs* перекладено за допомогою перестановки та модуляції, як *бомби малого діаметра наземного базування*, проте GLSDB залишається як назва зброї.

*HIMARS also has the capability to fire the Army Tactical Missile System, or (68) **ATACMS**, a munition with a range equal to that of the Storm Shadow's 300 kilometers.*

ХайМАРС також може застосовувати тактичну балістичну ракету) (68а) АТАСМС з дальністю ураження 300 кілометрів, як і у ракеті “Шторм Шедоу”

Як і у попередньому прикладі, АТАСМС є і власною назвою зброї і аббревіатурою, яка пояснює тип зброї. Тому при перекладі власна назва АТАСМС залишається і додається пояснення тактична балістична ракета, у результаті маємо гібридний переклад.

(69) Hypersonic missiles are (70) long-range munitions capable of reaching speeds of at least Mach 5 – five times the speed of sound, or more than a mile a second. That speed was thought by many experts to render traditional (71) air defense systems essentially useless, because by the time they can be detected on radars, they are already nearly at their target. (NY Times)

(69а) Гіперзвукові ракети — це (70а) далекобійна зброя, здатна розвивати швидкість щонайменше 5 Махів — у п'ять разів більше швидкості звуку, або понад півтора кілометра в секунду. Багато експертів вважали, що така швидкість робить традиційні (71а) системи протиповітряної оборони абсолютно безпомічними, тому що до того моменту, як їх можна виявити на радарях, вони вже майже досягли цілі.

Термін *Hypersonic missiles* був переданий точним українським відповідником *гіперзвукові ракети*, а *air defense systems* як *системи протиповітряної оборони*. При перекладі ж словосполучення *long-range munitions*, слово *munitions* було замінене ширшим терміном *зброя*, бо дослівний переклад боєприпаси зазвичай не використовується відносно ракет.

(72) The Patriot air defense system can fire three different types of missiles called interceptors, each designed to destroy different kinds of threats like warplanes, helicopters, cruise missiles, drones and even ballistic missiles. One, called PAC-3, can knock down enemy planes at a range of about (73) 40 miles, and ballistic missiles at approximately (74) 20 miles.

(72a) *Система протиповітряної оборони "Петріот" може використовувати три різні типи ракет, які називаються перехоплювачами. Кожна з яких призначена для знищення різних видів загроз, таких як військові літаки, гелікоптери, крилаті ракети, безпілотники та навіть балістичні ракети. Модифікація комплексу РАС-3, може збивати ворожі літаки на відстані близько (73a) **65 кілометрів** і балістичні ракети на відстані приблизно (74a) **30 кілометрів**.*

При перекладі терміну *air defense system* був обраний точний еквівалент в українській мові – система протиповітряної оборони. Сама ж назва комплексу *Patriot* була передана за допомогою транскрипції і переставлена в кінець словосполучення через різницю в структурі мов. Також милі були замінені на кілометри для кращого розуміння україномовних читачів, в яких не вживається система миль.

(75) *The Kinzhal, or Dagger, is a modified version of the Russian Army's (76 Iskander short-range ballistic missile, which is designed to be fired from (77) truck-mounted launchers on the ground. Launching the missile from a warplane at high altitude, instead of from the ground, leaves it with more fuel to use to reach higher speeds*

(75a) *"Кинджал" – це модифікована версія російської (76a) балістичної ракети малого радіуса дії "Іскандер", яка розроблена для запуску з (77a) наземних колісних пускових установок. Запуск ракети з військового літака на великій висоті замість наземного запуску дозволяє ракеті зберегти паливо, яке потрібне для досягнення більшої швидкості .*

У перекладі було вилучене слово "Dagger", оскільки це дослівний переклад назви ракети Кинджал з російської мови й потрібне лише для англomовної аудиторії. *Truck-mounted launchers* було перекладено за допомогою модуляції як наземних колісних пускових установок, через те, що це точно передає суть озброєння, а дослівний переклад *пускова установка встановлена на вантажівці* вийшов би занадто довгим.

*“If the Houthis are able to get a shot off and actually hit one of our destroyers – the (78) **missile defense fails**, or something gets through – there's going to be hell to pay,” Allen said.*

*Якщо хусити зможуть збити і насправді вразити один з наших есмінців – (78а) **протиракетна оборона зазнає невдачі**, або щось цього штибу станеться, то буде пекло”, – сказав Аллен.*

missile defense fails – протиракетна оборона зазнає невдачі – спосіб перекладу – експлікація.

2.4.4. Переклад гіпонімів "інструмент ведення бою із застосуванням ДРОНІВ"

*Ukraine has a patchwork of systems to protect against (79) **aerial threats**, but they are stressed by the persistent barrage of Russian (80) **missiles and drones**. Meanwhile, prospects remain dim that Republican lawmakers will approve Biden’s ask for \$60 billion in additional security assistance.*

*Україна немає повноцінного захисту від (79а) **повітряних загроз**, і вони посилено працюють під стійким шквалом російських (80а) **ракет і безпілотників**. Тимчасом перспективи залишаються нечіткими, щодо того, що законодавці-республіканці схвалять прохання Байдена про надання додаткової допомоги у сфері безпеки на 60 мільярдів доларів.*

***aerial threats** – **повітряних загроз** – спосіб перекладу: **калькування**;*

***missiles** – **ракети** – спосіб перекладу: **еквівалент**;*

***drones** – **безпілотників** – спосіб перекладу: **варіантний відповідник**.*

*Cobbled together from hobby (81) **drones**, consumer electronics and computer gaming gear, handmade attack (82) **drones** like this one have emerged as one of the deadliest and most widespread innovations in more than 14 months of warfare in Ukraine. (NY Times)*

*Змайстровані з аматорських (81а) **дронів**, споживчої електроніки та обладнання для комп’ютерних ігор, саморобні ударні (82а) **безпілотники** стали*

однією із найпоширеніших та найпоширеніших інновацій за 14 місяців війни в Україні.

У цьому прикладі слово *drones* повторюється двічі в реченні, тому воно було перекладене спершу за допомогою транскрипції як *дрони*, а другий раз замінене синонімом *безпілотник*.

*Along the front line, drones extend the reach of soldiers, who can fly them with pinpoint accuracy to drop (83) **hand grenades** into enemy trenches or bunkers, or fly into targets to blow up on impact. (84) **Self-destructing drones**, in particular, are easily constructed*

*Уздовж лінії фронту безпілотники збільшують зону досяжності солдатів, які можуть управляти ними з високою точністю, щоб скидати (83а) **ручні гранати** у ворожі окопи чи бункери або атакувати цілі, підриваючись при попаданні. Зокрема, легко конструювані (84а) **дрони-камікадзе**...*

У цьому прикладі *hand grenades* були перекладені своїм прямим відповідником *ручні гранати*, а *self-destruction drones* були перекладені за допомогою модуляції як *дрони камікадзе*, оскільки цей термін часто зустрічається у вжитку.

*For years, the United States deployed (85) **Predator** and (86) **Reaper** drones in Iraq and Afghanistan that cost tens of millions of dollars apiece, and can fire missiles and then return to their bases. Ukraine, in contrast, has adapted a wide array of small (87) **craft** that are widely available as consumer products, from quadcopters to fixed-wing drones, to spot artillery targets and drop grenades.*

*Протягом багатьох років Сполучені Штати розміщували в Іраку та Афганістані безпілотники (85а) "**Предатор**" і (86а) "**Ріпер**", які коштували десятки мільйонів доларів за штуку і могли запускати ракети, а потім повертатися на свої бази. Україна ж, навпаки, адаптувала широкий спектр малих (87а) **літальних апаратів**, які широко доступні як споживчі товари, від*

квадрокоптерів до безпілотних літальних апаратів, для виявлення цілей для артилерії і скидання гранат.

Назви безпілотників *Predator* і *Reaper* були передані за допомогою транскрипції як "*Предатор*" та "*Ріпер*". Широкий термін *crafts* було замінено конкретним терміном *літальних апаратів*, бо весь текст стосується саме них, цей термін буде відповідним і зрозумілим.

As well as the (88) warship, the RAF scrambled (89) Poseidon P-8 maritime patrol aircraft alongside Norwegian and US allies to track the Russians. (The Sun)

Окрім військового корабля, (88а) **Королівські ВПС** підняли (89а) **морський патрульний літак "Посейдон" P-8** разом із норвезькими та американськими союзниками, щоб вистежити росіян.

Warship було перекладено дослівно як військовий корабель. Аббревіатура *RAF* (Royal Air Forces) була замінена на загальну аббревіатуру *ВПС* (Військово-повітряні сили) та додаванням слова *Королівські*, що точно передає ідею оригіналу та вказує на саме британські сили. Словосполучення *Poseidon P-8 maritime patrol aircraft* було дослівно передане як *морський патрульний літак P-28 "Посейдон"*, проте назва літака була переставлена на кінець речення через різницю в структурах двох мов.

The USS Carney has repeatedly shot down (89) drones and ballistic missiles fired from Yemen, while the (90) French Languedoc frigate has also intercepted Houthi munitions.

USS Carney неодноразово збивав (89а) **безпілотники і балістичні ракети**, випущені з Ємену, тоді як (90а) **французький фрегат Languedoc** також перехоплював боєприпаси хуситів.

French Languedoc frigate – французький фрегат *Languedoc* – спосіб перекладу – транскрибування

*Through it all, Ukraine has to keep shooting down Russia's seemingly never-ending waves of (91) **Shahed drones**.*

*Незважаючи на все це Україна повинна продовжувати збивати, здавалося б, нескінченні хвилі російських (91а) **дронів Шахедів**.*

***Shahed drones – дронів Шахедів** – транскрибування + транспозиція.*

2.5. Функціонування та перекладу лексем семантичного мікрополя DISAGREEMENT/НЕЗГОДА.

Центральний кластер цього субполя формується навколо гіпероніма *disagreement* і містить номінації *dispute, debate, argument, war of words, difference of opinion*. Далі виявляються три напрями гіпонімічної кореляції. Перший напрям реалізований кластером *quarrel, wrangle, row, words, dustup [angry]* ([лютий]). Кластер *ruckus, ructions, shouting match, slanging match, argy-bargy (argle-bargle)* є ієрархічно гіпонімічним попередньому, тому що окрім семи [angry] ([лютий]) містить також диференційну сему [noisy] ([гомінкий]). Інша гіпонімічна кореляція встановлюється між кластером із семою [angry] ([лютий]) і кластером *contretemps, bicker, bickering, spat, tiff, squabble, flap, rhubarb, rumpus, pettifoggery, fuss [unimportant]* ([неважливий]).

Напр. *There are clear concerns for Kyiv. Russia has been creeping around the Donetsk town of Avdiivka, Ukraine's NATO allies are running out of ammunition stocks they can ship to the front lines and (92) **dissenting Republican voices** in the U.S. are increasingly asking whether these supplies should be heading there.*

*Є явні побоювання щодо Києва. Росія намагається оточити на донецькому напрямку місто Авдіївку, у союзників України членів НАТО закінчуються запаси боєприпасів, які вони можуть відправити на передову, а (92а) **незгодні голоси республіканців** у США все частіше запитують, чи повинні вони робити ці постачання зброї туди.*

dissenting Republican voices – незгодні голоси республіканців – спосіб перекладу – калькування.

2.6. Функціонування та перекладу лексем семантичного мікрополя **DISPARITY/РОЗБІЖНІСТЬ**.

Центральний кластер тут організується навколо номінації *contradiction* і включає номінації *variance, variation, divergence, dissimilarity, polarity, antithesis, antinomy, dualism*. Гіпонімічними до цього кластера є *disparity* [unfair] ([несправедливий]) і *dissonance, discordance* [causing irritation or surprise] ([викликає роздратування або подив]).

Напр. *The package does not include (93) two controversial provisions addressing social issues: abortion and transgender healthcare access for service members. These provisions were included in the House bill passed earlier this year and would have prohibited reimbursing expenses related to such procedures. The bill includes a temporary extension to (94) a disputed surveillance program – which MAGA Republicans have opposed-giving lawmakers more time to either amend or retain the program. The bill passed despite backlash in the House and Senate over this measure.*

Пакет не включає в себе (93а) два дискусійних положення, що стосуються соціальних питань: аборти і доступ трансгендерів до медичних послуг. Ці положення були включені в законопроект Палати представників, прийнятий на початку цього року, і мали на меті заборонити відшкодовувати витрати, пов'язані з такими процедурами. Цей законопроект поширюється на (94а) спірну програму, – республіканці MAGA виступили проти того, щоб дати законодавцям більше часу для внесення змін або збереження програми. Законопроект прийнятий, незважаючи на негативну реакцію в Палаті представників і Сенаті з цього приводу.

two controversial provisions – два дискусійних положення – спосіб перекладу – калькування;

a disputed surveillance program – спірну програму спостереження – спосіб перекладу – калькування.

U.S. House Speaker Mike Johnson (95) feel the wrath of his party if he pushes warrantless surveillance, according to former National Security Agency intelligence contractor Edward Snowden

За словами колишнього співробітника розвідки Агентства національної безпеки США Едварда Сноудена, спікер Палати представників США Майк Джонсон (95а) відчує гнів своєї партії, якщо він запровадить несанкціоноване спостереження.

feel the wrath of his party – відчує гнів своєї партії – спосіб перекладу – калькування.

Як це ми бачимо із прикладів субполе CONFLICT [HUMAN ACTIVITY EVENT] є більш розвиненим: воно демонструє складність структури (утворене п'ятьма субполями, пов'язаними різними відносинами) та охоплює 146 номінацій; тоді як субполе CONFLICT [STATE] структуроване двома гіпонімічними субполями й містить малу кількість термінів-номінацій. Тут результати нашого дослідження добре корелюють із результатами, отриманими І. Жарковською [28], де субполе CONFLICT [HUMAN ACTIVITY EVENT] є домінуючим.

Висновки до Розділу 2

У роботі здійснено аналіз та переклад 95 номінацій-термінів.

У роботі розглянуто поняття і сутність феномена військового дискурсу, розкрито його структурно-семантичні особливості. Увага акцентувалася на особливостях функціонування військових термінів в англomовному військовому дискурсі, представленому журналістськими статтями у сучасних медіа, було проаналізовано також загальні особливості перекладу військового дискурсу. У роботі було встановлено перекладацькі трансформації, які, на наш погляд

найдекватнішими чином передають специфіку відтворення англійської військово-термінології в українському перекладі. Як джерела були використані такі англійські журнали та газети як *The Washington Post*, *Newsweek*, *The Wall Street Journal*, з яких методом суцільної вибірки було дібрано та проаналізовано 95 прикладів. Приклади у відсотковому співвідношенні були розподілені за лексико-семантичними мікрополями у такий спосіб: Мікрополе 1. WAR - 10,5%; Мікрополе 2. BATTLE - 11%; Мікрополе 3. BATTLE INSTRUMENT – 67%; Мікрополе 4. Disagreement (ведення усних баталій) – 6,5%; Мікрополе 5. Disparity (несправедливий) – 5%.

Аналіз перекладу військових текстів з англійської на українську мову вказує на те, що найбільш поширеними є лексичні перекладацькі трансформації. Так, у Мікрополі 1. WAR переклад здійснювався за допомогою експлікації - 25%, калькування – 48% та еквівалентів – 27%; у Мікрополі 2. BATTLE переклад здійснювався за допомогою конкретизації – 4%; еквівалентів – 24%; експлікації 36% та варіантного відповідника – 36%; у Мікрополі 3. BATTLE INSTRUMENT переклад здійснювався за допомогою еквівалентів- 31%, експлікації – 27%, транскрипції – 19%, транскрипції та експлікації – 12%, що є гібридною формою перекладу, за допомогою додавання пояснюючих елементів, конкретизації – 4% (оскільки часто в англійському дискурсі використовується загальноживане слово *armour* на позначення конкретної техніки, яка конкретизується при перекладі), а також нового способу перекладу, яким є пряме включення – 6%.

Загалом, якщо аналізувати вибірку в цілому, то за результатами нашого дослідження номенклатуру трансформацій для перекладу термінів військового дискурсу можна представити у такий спосіб: еквівалент або прямий відповідник (здебільшого при перекладі інструментів битви) – 26%; експлікація через додавання елементів з поясненням – 13%; транскрибування (назви зброї) - 20%; варіантний відповідник – 7% (переважно у мікрополях 4 та 5); калькування – 9% (переважно мікрополе 1); транскрипція + експлікація = гібридний переклад – 9% (мікрополе 3; назви військових інструментів та пряме включення – 3%.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження ми дійшли таких висновків:

Конфлікт є рушійною силою людства, універсальним поняттям, концептом-максимумом. Лінгвокультурною специфікою його є те, що жодне з сумісних понять, таких як суперечка, боротьба, конфронтація, протиріччя не може репрезентувати сутність єдиного глобального концепту КОНФЛІКТ. З'ясування суті вербалізованого конфлікту може бути продуктивним лише за умов залучення пояснювального потенціалу лексем, які пропонують розуміння феномена конфлікту.

Конфлікт має певну структуру, що визначає динамічні та всі інші його характеристики, тому структурна модель конфлікту має бути вихідною; за нею йде ймовірнісна модель, яка дозволяє більш диференційовано дослідити конфліктні ситуації на особистісному й міжособистісному рівнях; структурна й імовірнісна моделі конфлікту дають підстави для дослідження його динамічних властивостей; динамічний аналіз дозволяє побудувати вичерпну класифікацію конфліктів, розробити й проаналізувати динамічну модель конфлікту.

На сучасному етапі розвитку англійської мови одиниця лексичної номінації *conflict* має розгалужену семантичну структуру, зумовлену етимологічними та словотвірними процесами, і реалізується в дев'яти лексико-семантичних варіантах. Модель семантичної структури номінації *conflict* становить складну радіально-ланцюжкову сітку, яка є продуктом варіативності спочатку інтегральних сем, а потім – диференційних і уточнювальних сем.

У семантичному просторі мови номінації конфлікту організовані в лексико-семантичне поле CONFLICT, компоненти якого демонструють відношення домінантності та/або диференціації: гіпо-гіперонімії та синонімії. У рамках цих відношень виділяються різнорівневі субполя, в яких номінації або згруповані в кластери, існують відокремлено.

Належність номінації до конкретної зони лексико-семантичного поля

CONFLICT визначається її функцією-потенцією, яка ґрунтується на конвенціональній співвіднесеності з певним поняттєвим змістом і потенційною здатністю до його конкретизації.

У дискурсивних реалізаціях номінативних одиниць зі значенням конфлікту їх функція-реалізація проявляє здатність до прирощення компонентів смислу за рахунок колективних, ситуативно-особистісних і асоціативних конотацій. Також в дискурсивному просторі розширюється інвентар номінацій конфлікту. Семантика лексичної одиниці "conflict" у сучасній англійській мові розділена на дві складові: CONFLICT-STATE та CONFLICT-ACTION. Виходячи із зазначеного вище, ці номінації утворюють лексико-семантичне поле *CONFLICT* і виявляють відносини домінантності та диференціації у формі парадигмальних семантичних зв'язків гіпо-/гіперонімії. Іменник *conflict* є іменем поля, його семантика створює фон для інших гіпонімів і ми вважаємо його тут доменом, на фоні якого профілюється семантика гіпонімів і саме вони утворюють лексико-семантичні поля, є одиницями, що належать до багаторівневої структури поля, об'єднуються в кластери або існують окремо. Основні гіперонімічні субполя CONFLICT [HUMAN ACTIVITY EVENT] та CONFLICT [STATE] дискретні, всередині них ми виділяємо мікрополя. *CONFLICT* є **БАЗОВИМ ДОМЕНОМ**, який профілює семантичний фон, на якому виділяються **ЛСП військового дискурсу**. Структурування мовних одиниць у межах лексико-семантичного поля загалом ґрунтується на основі трьох ключових принципів: 1) семантичного; 2) структурного; 3) системного [9], у нашому випадку, цей принцип – семний. Семантичний принцип передбачає опертя на основи компонентного аналізу лексичних значень слів, із яких складається лексико-семантичне поле. Лексичне значення – це мовне відображення об'єкта, його коротка характеристика, мінімальний набір суттєвих ознак, узятих із числа ознак поняття, які дозволяють розпізнати цей об'єкт. Воно закріплене суспільно-мовною практикою і є основою семантичної структури слова. До складу поля може входити слово із загальним (інваріантним) значенням усіх словоформ певної лексеми. Це відбувається за умови, якщо лексема однозначна. Якщо ж лексема багатозначна,

то до складу поля може входити лише одне з інваріантних значень лексем.

Приклади у відсотковому співвідношенні були розподілені за лексико-семантичними мікрополями у такий спосіб: Мікрополе 1. WAR - 10,5%; Мікрополе 2. BATTLE - 11%; Мікрополе 3. BATTLE INSTRUMENT – 67%; Мікрополе 4. Disagreement (ведення усних баталій); Мікрополе 5. Disparity (несправедливий).

Як показало наше дослідження субполе CONFLICT [HUMAN ACTIVITY EVENT] є більш розвиненим у військовому дискурсі. Зокрема гіпоніми мікрополя 3 **BATTLE INSTRUMENT** ([інструмент ведення бою]) мають 5 кореляцій, що й демонструє складність структури.

Аналіз перекладу військових текстів з англійської на українську мову вказує на те, що найбільш поширеними є лексичні перекладацькі трансформації. Так, у Мікрополі 1. WAR переклад здійснювався за допомогою експлікації та еквівалентів; у Мікрополі 2. BATTLE переклад здійснювався за допомогою еквівалентів та експлікації; у Мікрополі 3. BATTLE INSTRUMENT переклад здійснювався за допомогою еквівалентів, експлікації, транскрипції, транскрипції та експлікації, що є гібридною формою перекладу, за допомогою додавання пояснюючих елементів, конкретизації (оскільки часто в англійському дискурсі використовується загальноживане слово *armour* на позначення конкретної техніки, яка конкретизується при перекладі), а також нового способу перекладу, яким є пряме включення.

Аналіз перекладу військових текстів з англійської на українську мову вказує на те, що найбільш поширеними є лексичні перекладацькі трансформації. Так, у Мікрополі 1. WAR переклад здійснювався за допомогою експлікації - 25%, калькування – 48% та еквівалентів – 27%; у Мікрополі 2. BATTLE переклад здійснювався за допомогою конкретизації – 4%; еквівалентів – 24%; експлікації 36% та варіантного відповідника – 36%; у Мікрополі 3. BATTLE INSTRUMENT переклад здійснювався за допомогою еквівалентів- 31%, експлікації – 27%, транскрипції – 19%, транскрипції та експлікації – 12%, що є гібридною формою перекладу, за допомогою додавання пояснюючих елементів, конкретизації – 4%

(оскільки часто в англомовному дискурсі використовується загальноживане слово *armour* на позначення конкретної техніки, яка конкретизується при перекладі), а також нового способу перекладу, яким є пряме включення – 6%.

Загалом, якщо аналізувати вибірку в цілому, то за результатами нашого дослідження номенклатуру трансформацій для перекладу термінів військового дискурсу можна представити у такий спосіб: еквівалент або прямий відповідник (здебільшого при перекладі інструментів битви) – 26%; експлікація через додавання елементів з поясненням – 13%; транскрибування (назви зброї) - 20%; варіантний відповідник – 7% (переважно у мікрополях 4 та 5); калькування – 9% (переважно мікрополе 1); транскрипція +експлікація = гібридний переклад – 9% (мікрополе 3; назви військових інструментів) та пряме включення – 3% (мікрополе 3; назви військових інструментів).

Перспективою подальших розвідок вбачаємо порівняльний аналіз військового дискурсу англійської та української мов на основі неформального військового дискурсу або ж інших підвидів формального дискурсу.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артюх В. До питання особливостей перекладу військової лексики. *Теоретична і дидактична філологія*. 2010. №8. с. 15. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Tidf/2010_8/11_21.pdf (дата звернення: 11.12.2020)
2. Байло Ю. В. Особливості поняття «військовий термін» (семантичний аспект) / Наукові записки ім. М. Гоголя. Київ: Філологічні науки. 2013. Книга 3. С. 62-65.
3. Балабін В. В. Жанрово-стильова специфіка військового перекладу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2018 № 34 том 2. С. 67–73.
4. Балабін В. В. Загальнонаукові основи теорії військового перекладу. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 29 (68) № 1 2018. С. 85–89.
5. Балабін В.В. Основи військового перекладу: (англ. мова) підручник. Київ: Логос, 2008. 587 с.
6. Балабін В.В. Сучасний американський військовий сленг як проблема перекладу : автореф. дис ... канд. філол. наук : 10.02.16. Київ, 2002. 24 с.
7. Балабін В.В. Теоретико-концептуальні основи військового перекладу. *Філологічні трактати*. Мовознавство. 2018. Том 10, No 1. С. 7-18.
8. Бандурка А. М. Конфліктологія. Харків : Фортуна-прес, 1997. 356 с.
9. Бацевич Ф. С. Вступ до лінгвістичної прагматики. Київ : ВЦ «Академія», 2011. 304 с.
10. Бацевич Ф. С. Концепт. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський, О. О. Тараненко та ін. Київ: Укр. енцикл., 2007. 853 с.
11. Бацевич Ф. С. Нариси з функціональної лексикології. Львів: Світ, 1997. 391 с.
12. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної девіатології. Львів : Вид-во Львівського нац. ун-ту імені І. Франка, 2000. 236 с.

13. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Видавничий центр «Академія», 2004. 344 с.
14. Безугла Л. Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі : [монографія]. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2007. 332 с.
15. Безугла Л. Р. До питання про дослідницький корпус у прагмалінгвістиці. // *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2004. № 635. С. 3–7.
16. Безугла Л.Р., Бондаренко Є.В., Донець П.М., та ін. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / Під загальн. ред: Шевченко І.С.: Монографія. Харків: Константа, 2005. 356 с.
17. Бойко Н. І., Специфіка лексико-семантичного поля концепту «війна» в кіноповісті О. Довженка «Україна в огні», *Literature and Culture of Polissya* № 102. Series "Philology Research" № 17.
18. Бойко Ю.П., Долинський Особливості перекладу англійської військової термінології // *Зб. наук.праць: Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, Вип 20. Хмельницький, 2020. С. 17–21
19. Вакарлюк Л. О., Панцьо С. Є. Абревіація // *Український словотвір у термінах*. Словник-довідник. Тернопіль, 2007.
20. Ващенко И. В. Загальна конфліктологія: підручник для вузів. Харків: Модель Всесвіту, 2000. 512 с.
21. Військова лексика як різновид спеціальної лексики. URL: <https://knowledge.allbest.ru/languages/3c0b65625b2bc78a4c53a89421206d360.html>
22. Войцеховська Н.К. Конфліктний дискурс в українській художній літературі : структурний, семантичний, комунікативний і лінгвокогнітивний аспекти. дис. ... докт. філол. наук: 10.02.01; Київ. 2018. 512 с.
23. Гудманян А.Г., А.В.Сітко, Г.Г.Єнчева Основи перекладознавства. Навчальний посібник для студентів. Вінниця: Нова книга, 2020. 352 с.

24. Дзись Б.А. Лексико-стилістичні та граматичні особливості перекладу штабних документів Бундесверу українською мовою. Автореф. к.філол.н., 10.02.16. – перекладознавство. Київ, 2012. 18 с.
25. Дудок Р.І. проблема значення та терміна в гуманітарних науках. Мографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 358 с.
26. Єсипенко Н.Г. Вербальний профіль і концептуальна структура англосаксонських культурних концептів: когнітивно-квантитавний підхід: Монографія, Чернівці: Золоті литаври, 2012. 320 с.
27. Жаботинська С.А. Моделі репрезентації знань у контексті різих шкіл когнітивної лінгвістики: інтегративний підхід // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2009. № 848. С. 3 – 10
28. Жарковська І. В. Семантичні та функціональні особливості англосаксонських номінацій конфлікту: дис. канд. філол. наук: 10.02.04. Харків, 2007. 249 с.
29. Зайцева М.О. Особливості перекладу термінів у текстах на військову тематику. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Київ. 2013. Вип. 10. Серія 9. С. 96–102.
30. Карабан В. І. "Переклад англійської наукової і технічної літератури. Ч. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі." Вінниця: Нова книга, 2001. 303 с.
31. Ковалів Ю. І. Акронім // Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / авт.-уклад. Київ : ВЦ «Академія», 2007.
32. Колесник О. С. Концепт війна в аспекті лінгвсеміотики та лінгвокультурології. Мовні і концептуальні картини світу. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2014. Вип. 48. С. 216–230.
33. Корольова Т., Соріч Р., Александрова О., Військовий дискурс та особливості його перекладу // *Науковий вісник ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. 2021. № 33. С. 369 – 382
34. Лісовський В.М. Військово-технічний переклад (англійська мова): Підручник / За ред. В.В. Балабіна. Київ : ВІКНУ, 2009. 950 с.

35. Лісовський В.М. Сутність поняття військово-технічний текст. Молодіжна військова наука у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка: тези доп. *Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених, ад'юнктів, слухачів, курсантів і студентів* (Київ, 26 квітня 2018 р.). Київ: ВІКНУ, 2018. С. 302–303. (ст. 303)

36. Лукіяничук Ю.О. СПОСОБИ КЛАСИФІКАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ ТЕРМІНІВ, Серія «Філологічна». Випуск 66. Острог. Видавництво Національного університету «Острозька Академія», 2014. С. 12-16.

37. Мартинюк А.П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 196 с.

38. Мойсієнко А. К., Бас-Кононенко О. В., Бондаренко В. В. та ін. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник. Київ: Знання, 2010. 210 с.

39. Морозова І. І. Комунікативні стратегії ввічливості у стереотипній мовленнєвій поведінці вікторіанської жінки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови". Харків, 2004. 20 с.

40. Навальна М., Калужинська Ю. Актуалізація лексем на позначення військових дій, процесів та станів. *Присолінгвістика/Psycholinguistics* (2018), 24 (2), С. 218–235.

41. Нікіфорова О. М. Класифікація текстів у військовому перекладі. *Філологічні трактати*. 2016. Т. 8, № 4. С. 33–41. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/49310/1/Nikiforova_Texts_classification.pdf;jsessionid=AF61BCDDED31F92B9F7A6F5B4E6D86E2

42. Панько Т.І. Українське термінознавство Т.І. Панько, І.М. Кочан, Г.П. Мацюк. Львів: Світ, 1994. 216 с.

43. Панько Т.І., Кочан І.М., Мацюк Г.П. Українське термінознавство. Львів: Світ, 1994. 216 с.

44. Погонєць В.В. Особливості англомовного військового дискурсу // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2019 № 39 том 2. С. 67 -70

45. Прокопенко, А.В., Чуприна, І. "Translation Strategies of the Ukrainian Military Terminology on the Basis of English Media Discourse." *Філологічні трактати*. 2018. Т.10, № 4. С. 62-67. DOI: 10.21272/Ftrk.2018.10(4)-8.
46. Селіванова О.С. *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми (1290 термінів і понять) : підручник*. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
47. Скаб М. В. *Концептуалізація сакральної сфери в українській мові: автореф. дис. ... д-ра філол. наук: 10.02.01*. Київ, 2009. 36 с.
48. Скороходько Е. Ф. *Термін у науковому тексті / Е. Ф. Скороходько*. Київ: Логос, 2006. 99 с.
49. Супранська А. В. *Загальна термінологія: теоретичні питання*. М: Наука, 1989. 243 с.
50. Фролова І. Є. *Стратегія конфронтації в англomовному дискурсі: монографія*. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2009. 344 с.
51. Цюрупа М. В. *Основи конфліктології та теорії переговорів*. Київ : Кондор, 2004. 172 с.
52. Черненко О. В. *Лінгвокогнітивні та прагматичні особливості дискурсивного втілення завершальної фази конфліктної взаємодії (на матеріалі англomовної прози ХХ ст.) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 "Германські мови"*. Київ, 2007. 20 с.
53. Черненко О.В. *Дискурсивні характеристики конфліктів у сучасному англійському художньому дискурсі // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика К. Том 33 (72) № 3 2022 С.134 -139*
54. Черненко О.В. *Особливості реалізації конфліктів у сучасному англomовному художньому дискурсі : прагмалінгвістичний аспект. // Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Дрогобич : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 41. Том 3. С. 135–139.*

55. Шевченко І. С. Дискурс як мислекомунікативна освіта // *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2003. № 586. С. 33–38.
56. Шевченко І. С. Історична динаміка прагматики речення. Англійська запитальна пропозиція 16-20 ст.: Монографія. Харків: Константа, 1998. 168 с.
57. Шевченко І. С. Когнітивно-комунікативна парадигма і аналіз дискурсу // *Дискурс как когнітивно-комунікативний феномен* [кол. монографія] / [під загальн. ред. І. С. Шевченко]. Харків : Константа, 2005(а). С. 9–20.
58. Шевченко І. С. Когнітивно-прагматичні дослідження дискурсу // *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен* : [кол. монографія] / загальн. ред. І.С. Шевченко]. – Харків : Константа, 2005 (6). С. 105–117.
59. Шевченко І. С. Конфліктна поведінка в англомовному кіберпросторі // *Вісник Житомирського державного університету*. 2005. Вип. 23. С. 24–28.
60. Шевченко І. С. Проблеми типології дискурсу // *Дискурс как когнітивно-комунікативний феномен* : [кол. монографія] / [під загальн. ред. І. С. Шевченко]. Харків : Константа, 2005. С. 233–236.
61. Шевченко І.С., Морозова О.І. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен : кол. монографія / за ред. І.С. Шевченко. Харків : Константа, 2005. 355 с.
62. Яремко Я.П. Термін і дискурс. Укр. мова. 2008. № 3. С. 64–72.
63. Antaki C. Explaining and arguing: The social organization of accounts. London, etc.: Sage Publ., 1994. 283 p.
64. Boggs S. T. The development of verbal disputing in part-Hawaiian children // *Language in Society*. 1978. № 7. P. 325–344.
65. Brenneis D. Language and disputing. Annual Review of Brenneis D Anthropology. 1988. № 17. P. 221–237.
66. Brinton, Laurel J.; Brinton, Donna M. (2010). The Linguistic Structure of Modern English. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company. p. 110.
67. Burton J. W. Conflict-Dispute Distinction. // *Conflict: Resolution and Prevention*. New York: St. Martin's Press, Inc., 1990. P. 112–114.

68. Dubuc, R. Terminology: A Practical Approach. Quebec: Canada National Library, 1997. 143 p.
69. Eisenberg A. R. Children's use of verbal strategies in resolving conflicts // *Discourse Processes*. 1981.
70. Evelina J., Vilma Č. Insight into the Latest Computer and Internet Terminology, STUDIES ABOUT LANGUAGES. 2011. NO. 19.
71. Filley A. Interpersonal Conflict Resolution. Glenview, III., 1975. 318 p.
72. Frolova I. Ye. Confrontation Strategy in Discourse and Communities of Practice. The Advanced Science: open access journal, Torrance, CA (United States), 2013. No. 10. p. 29–32.
73. Grimshaw A. D. Conflict talk: Sociolinguistic investigations in conversations. Cambridge, UK: CUP, 1990. 354 p.
74. John R. Bruning The Devil's Sandbox: With the 2nd Battalion, 162nd Infantry at War in Iraq. Voyageur Press, 2006. 352 p.
75. Kotthoff H. Disagreement and concession in disputes: on the context sensitivity of pretence structures // *Language in Society*. 1993. № 22. P. 193–216.
76. Langacker R.W. Foundations of Cognitive Grammar: Theoretical prerequisites. Stanford, CA: Stanford University Press, 1987. 516 p.
77. Malki, I. Conflict resolution strategies in media Discourse: The case study. International journal of social science studies, 2018. Vol. 6. p. 24-35.
78. Michaels J. The discourse trap and the US military. New York : Palgrave Macmillan, 2013. 267 p.
79. MIL-STD-1464A (AR) MILITARY STANDARD ARMY NOMENCLATURE SYSTEM" (PDF). US Army. 15 May 1987.
80. Planning Guidance for Protection and Recovery Following Radiological Dispersal Device (RDD) and Improvised Nuclear Device (IND) Incidents. Department of Homeland Security, 2010. 77 p.
81. Pomerantz A. Agreeing and disagreeing with assessments: Some features of preferred/dispreferred turn shapes // *Structure of social action: Studies in*

conversation analysis. [In J. M. Atkinson and J. Heritage (Eds.)]. Cambridge, UK: CUP. 1984. P. 57–101.

82. Schiffrin D. Everyday argument: The organization of diversity in talk // *Handbook of Discourse Analysis*. [In T.A. Van Dijk (Ed.)]. London, UK: Academic Press, 1985. Vol. 3. P. 35–46.

83. Shaw S., Bailey J. Discourse analysis : what is it and why is it relevant to family practice? *Oxford journals : family practice*. 2009. No. 26 (5). p. 413–419.

84. Silvia, P., and Diane N., N. HANDBOOK OF TERMINOLOGY. Minister of Public Works and Government Services Canada, 2001.

85. Thorne S. *The Language of War*. London : Routledge, Taylor & Francis e-Library, 2006. 122 p.

86. Verderber, K.S., & MacGeorge, E. L. *Inter-Act: Interpersonal communication concept, skills, and contexts* (14th ed.). New York, NY: Oxford University Press, 2016. 345 p.

87. Weeks D. *The Eight Essential Steps to Conflict Resolution: Preserving Relationships at Work, at Home and in the Community*. Los Angeles: Tarcher, 1992. 462 p.

ПЕРЕЛІК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

88. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття / За ред. М.Зубрицької. 2-е вид., доповнене. Львів: Літопис, 2001. 832 с.

89. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ, Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.

90. Етимологічний словник української мови у семи томах. Київ : Наукова думка, 1985. Т. 2. 560 с.

91. Жайворонок В. Війна. Антологія знаків української етнокультури: словник-довідник. Київ: Наукова думка, 2018. С. 96.

92. Словник синонімів української мови: у 2 т. / уклад. А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк та ін. Київ: Наукова думка, 2001.

93. Словник української мови: в 11 т. / ред. кол.: І. К. Білодід та ін. Київ: Наукова думка, 1970–1980.
94. Collins Cobuild English Language Dictionary. Glasgow : HarperCollins Publishers, 2001. 1824 p.
95. Collins English Dictionary. [Millenium Edition]. Harper Collins Publishers, 1999. 1785 p.
96. Department of Defense Dictionary of Military Terms. USA: Ross Books, 2001. 612 p.
97. Heinle's Newbury House Dictionary of American English. USA: Monroe Allen Publishers Inc., 2003. 1142 p.
98. Longman Dictionary of Contemporary English. England: Longman, 2003. 1951 p.
99. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language Danbury, CT: Lexicon Publications Inc., 1993. 1148 p., 67 p.
100. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language Danbury, CT: Lexicon Publications Inc., 1993. 1148 p., 67 p.
101. Oxford Wordpower Dictionary. Oxford: OUP, 2001. 840 p.
102. The American Heritage Dictionary of the English Language. [Fourth Edition]. USA: Houghton Mifflin Company, 2000. 2076 p.
103. The Compact Edition of the Oxford English Dictionary. [in 2 Vol.]. Oxford: OUP, 1980. V. 1. 2048 p.
104. The Heritage Illustrated Dictionary of the English language. [William Morris (Ed.)]. New York: American Heritage Publishing Co., 1975. 1550 p.
105. The New Penguin English Dictionary. London: Penguin Books, 2001. 1642 p.
106. The Oxford Encyclopedic English Dictionary. Oxford: OUP, 1991. 1786 p.
107. Webster's New World Dictionary of the American Language. USA : Prentice Hall Press, 1986. 1692 p.
108. Wikidpedia https://uk.wikipedia.org/wiki/Індекс_ГРАУ
109. World Book Dictionary. Chicago / London: World Book Inc., 1995. Vol. 1–1166 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

110. All Words English Dictionary. [Electronic resource]. Режим доступу: www.allwords.com. - Заголовок з екрану.

111. Bruch D. Conflict [Electronic resource]. 1990. Режим доступу: www.danillitphil.com Заголовок з екрану.

112. Grazier P. Conflict. [Electronic resource]. 2004. Режим доступу: www.teambuildinginc.com - Заголовок з екрану.

113. <https://www.defensenews.com/pentagon/2023/01/06/us-to-send-ukraine-largest-package-yet-worth-375-billion/>

114. <https://www.defensenews.com/pentagon/2023/02/07/us-clears-poland-to-buy-himars-and-ammo-worth-10-billion>

115. <https://www.economist.com/europe/2023/01/06/the-west-sends-armoured-fighting-vehicles-to-ukraine>

116. <https://www.nytimes.com/2023/03/01/world/europe/ukraine-russia-tanks.html>

117. <https://www.nytimes.com/2023/03/28/world/europe/ukraine-cards-nato-weapons.html>

118. <https://www.nytimes.com/2023/05/06/world/europe/ukraine-russia-war-patriot.html>

119. <https://www.the-sun.com/news/8044523/nato-missile-drills-highest-russian-naval-activity-years/>

120. <https://www.washingtonpost.com/national-security/2023/05/08/britain-ukraine-long-range-missile/>

121. <https://www.washingtonpost.com/world/2023/02/21/what-is-new-start-treaty/>

122. Infoplease Dictionary. [Electronic resource]. www.infoplease.com/dictionary Заголовок з екрану.

123. Sociology Reference. [Electronic resource]. Режим доступу: www.webref.org/sociology - Заголовок з екрану.

124. Spangler B. Conflicts and Disputes [Electronic resource]. 2003. Режим доступу: www.beyondintractability.org - Заголовок з екрану.

125. Walmsley P. The Purpose of Conflict [Electronic resource]. 2001. The Режим доступу: www.selfgrowth.com/articles - Заголовок з екрану.

126. WordNet 2.0. [Electronic resource]. princeton.edu - Заголовок з екрану.